NOU

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1976

NOU 1976: 3

NOU

Norges offentlige utredninger
1976

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

---

1. Legers og tannlegers rettigheter og plikter.
   Sosialdepartementet
2. Utdanning av ambulansepersonell.
   Kirke- og undervisningsdepartementet
3. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1976.
   Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1976: 3

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1976

RAPPORT NR. 1, 1976
fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
Oslo, 23. januar 1976

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO – BERGEN – TROMSØ

ISBN 82-00-70270-7

FELLESTRYKK A.S, OSLO 1976

Til

Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Det tekniske beregningsutvalg viser til Forbruker- og administrasjonsdepartementets brev av 12. desember 1975. Med dette brev fikk Beregningsutvalget følgende oppdrag i forbindelse med inntektsoppgjørene i 1976:

1. Utvalget avgir snarest mulig etter årsskiftet og senest i begynnelsen av februar 1976 en rapport som gir en åjourført oversikt over utviklingen i de senere år på områder for inntekter, lønninger, priser, konkurranseevne m. v. Rapporten skal ikke omfatte prognoser for budsjettåret og beregninger over prisvirkninger m. v. ved alternative forutsetninger for lønns- og jordbruksoppgjør.

2. I januar/februar 1976 får utvalget fra Finansdepartementet et foreløpig materiale om forutsetningene til revidert nasjonalbudsjett. Beregningsutvalget vurderer dette materiale, skaffer eventuelt supplerende opplysninger og beregninger og avgir uttalelse. Det er viktig at materialet og uttalelsen foreligger tidlig under forhandlingene.

3. Når forhandlingene med partene er avsluttet og forberedende arbeid med revidert nasjonalbudsjett nærmer seg avslutning, utarbeider utvalget en rapport om den eventuelle pakkeløsning ved oppgjørene og dens virkninger. Rapporten tar utgangspunkt i det materiale som senere vil danne grunnlag for revidert nasjonalbudsjett.

Utvalget oversender hermed en rapport etter punkt 1. De øvrige arbeidsoppgaver vil utvalget komme tilbake til senere.

Rapporten har samme innhold som utvalgets tidligere rapporter foran inntektsoppgjørene, bortsett fra at det i samsvar med arbeidsoppdraget denne gang ikke er gitt prognoser for pris- og inntektsutviklingen. Det er tatt med et nytt avsnitt om utviklingen i valutakursene i senere tid. På bakgrunn av de spesielle valutaforhold i 1970-årene har utvalget ment at et slikt avsnitt ville være av interesse.

Rapporten er i det vesentlige skrevet i januar under sterkt tidspress av ulike forfattere. Som i tidligere rapporter, er formuleringene til dels resultatet av kompromisser mellom ulike oppfatninger i Beregningsutvalget.

Deler av rapporten bygger på nasjonalregnskapstall som først blir offentliggjort i Økonomisk utsyn for 1975. Statistisk Sentralbyrå ber om at rapporten ikke blir gjort offentlig tilgjengelig før denne publikasjon foreligger.

Som rådgivere for Beregningsutvalget med møterett har deltatt direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening, utredningsleder Øistein Gulbrandsen, Landsorganisasjonen i Norge, generalsekretær Trygve Kaldahl, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, byråsjef Bernhard Nestaas, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet og konsulent Sigurd Tveitereid, Statistisk Sentralbyrå.

Oslo, 23. januar 1976.

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik	*Paul M. Dalberg*	*Jon Rikvold*
Steinar Sandvik	*Knut Skipenes*	*Lars Aarvig*

INNHOLD

		Side
Kap. 1.	Oversikt og sammendrag	7
Kap. 2.	Inntektsutviklingen i senere år	10
	1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling	10
	2. Bruttonasjonalprodukt, bytteforhold og privat konsum	10
	3. Inntekter	11
Kap. 3.	Lønnsutviklingen i senere år	15
	1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper	15
	2. Lønnsspredningen	18
Kap. 4.	Konsumprisutviklingen i senere år	21
	1. Bevegelsen i konsumprisindeksen	21
	2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor	24
	3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer	26
Kap. 5.	Utviklingen i disponibel realinntekt	28
Kap. 6.	Utviklingen i Norges konkurranseevne	33
	1. Konsumprisene	33
	2. Engrospriser	33
	3. Lønnsstatistikk	33
	4. Direkte og totale lønnskostnader	35
	5. Lønnskostnader pr. produsert enhet	36
	6. Kursutviklingen for norske kroner	38
	7. Arbeidskonflikter	38
Kap. 7.	Konjunktursituasjonen	40
	1. Verdensøkonomien	40
	2. Norsk økonomi	42

KAPITTEL 1

Oversikt og sammendrag.

1. Oppbyggingen av Beregningsutvalgets rapport.

Beregningsutvalgets rapport faller i to deler. Kapitlene 2—5 gir en analyse av ulike sider ved pris- og inntektsutviklingen i de to år som har gått siden forrige inntektsoppgjør. De fleste av disse kapitler inneholder dessuten et kort tilbakeblikk på utviklingen i tidligere år. I kapitlene 6 og 7 behandler Beregningsutvalget ulike sider ved den økonomiske situasjonen i Norge og verden i dag slik utvalget bedømmer den.

I dette kapittel skal Beregningsutvalget gi et kort sammendrag av innholdet i rapporten.

2. Inntektsutviklingen i senere år.

Målt med norske eksport- og importprisindekser for varer lå det utenlandske prisnivå (regnet i kroner) i 1975 rundt 70 prosent over prisnivået i slutten av 1960-årene. Denne sterke internasjonale prisstigning har gitt betydelige prisstigningsimpulser til norsk økonomi som alltid vil være sterkt påvirket av prisutviklingen på verdensmarkedet.

Norges samlede realinntekt steg med 2,4 prosent i 1974 og med 0,2 prosent i 1975. I begge år var stigningen i realinntekten svakere enn veksten i nettonasjonalprodukt. Årsaken var at bytteforholdet overfor utlandet ble forverret i begge år og at underskottet på rente- og stønadsbalansen overfor utlandet økte. I 1975 var nedgangen i bytteforholdet sterkt influert av fallet i fraktratene i sjøfart. I 1970 til 1975 steg utbetalt lønn pr. årsverk med 12,7 prosent i gjennomsnitt pr. år (lønn eksklusive arbeidsgiveravgiften til folketrygden), mens eierinntekten i konkurranseutsatte næringer eksklusive utenriks sjøfart økte med 10,3 prosent pr. år i gjennomsnitt. Eierinntekten i utenriks sjøfart var negativ i 1975 og lå 3,6 milliarder kr. lavere enn i 1970.

Inntektsutviklingen i 1974 og 1975 var tildels meget ujevn. Lønnstakerne hadde i 1974 en inntektsstigning før skatt som lå noe under gjennomsnittet for alle grupper det året, mens utviklingen i 1975 var den motsatte. Fra 1973 til 1974 steg lønnskostnadene pr. årsverk med 13,4 prosent og fra 1974 til 1975 med 18,1. Omtrent samme stigningstall viste utbetalt lønn pr. årsverk.

Faktorinntekten i alt steg med 16,7 prosent fra 1973 til 1974 og med 14,3 prosent fra 1974 til 1975. Eierinntekten i jordbruk pr. selvstendig steg med 23,1 prosent i 1974 og med 10,4 prosent i 1975. Eierinntekt pr. selvstendig i fiske gikk opp med 6,5 prosent i 1974, men falt med 20,3 prosent i 1975 som var et dårlig år for fiske. Eierinntektene i konkurranseutsatte næringer under ett steg kraftig i 1974, som må karakteriseres som et toppår, for så å gå tilbake i 1975. Særlig markert var reduksjonen i eierinntekt i utenriks sjøfart. Innenfor industrien steg eierinntektene i utekonkurrerende industri sterkt fra 1973 til 1974 for så å falle i 1975. I gruppen hjemmekonkurrerende konsumvareindustri gikk eierinntekten ned både i 1974 og i 1975. De andre industrinæringene bl.a. investeringsvareindustrien, viste en jevnere utvikling i de to årene. I 1975 viste oljeutvinningssektoren for første gang positive eierinntektstall.

3. Lønnsutviklingen i senere år.

Lønnsøkingen i industrien var dobbelt så stor i 1974 og 1975 som i de to foregående år. Dette skyldes først og fremst en sterk tariffmessig lønnsøking, men også en sterkere lønnsglidning enn registrert i tidligere år.

Fra 1973 til 1974 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 17,3 prosent. Fra 1974 til 1975 ser det ut til at den gjennomsnittlige timefortjeneste er steget med 20 prosent, mens beregnet årslønn ser ut til å ha steget med 20,1 prosent og bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk med 19,5 prosent.

Splitter man opp stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk for perioden 1969—1975, viser det seg at 34,9 prosent av stigningen i lønnskostnadene er tariffmessig lønnsøking, 34,9 prosent er lønnsglidning, mens det resterende eller 30,2 prosent kan føres tilbake til stigningen i bedriftenes obligatoriske sosiale kostnader. Den tariffmessige

lønnsøking og lønnsglidning har derfor i dette tidsrommet ført til en like sterk stigning i lønnskostnadene.

En oversikt over lønnsutviklingen i tidsrommet 1965—1975 for forskjellige bransjer viser at det for menn ikke har funnet sted noen tilnærming av betydning mellom lønnsnivåene i bransjene. Derimot har det funnet sted en utjevning i forholdet mellom kvinner og menn. For kvinner er det gjennomsnittlige lønnsnivå i dette tidsrommet steget fra 75,0 prosent til 81,0 prosent av den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtid, skifttillegg etc.) for menn i industrien.

Lønnsutviklingen for arbeidstakere i andre næringer avviker til dels noe fra utviklingen for industriarbeidere. Dette er nærmere behandlet i rapporten.

4. Konsumprisutviklingen i senere år.

Den offisielle konsumprisindeksen steg med 9,4 prosent fra 1973 til 1974 og med 11,7 prosent fra 1974 til 1975. Mens stigningen i konsumprisindeksen i 1974 var sterkt påvirket av den samtidige sterke økingen i importprisene, var stigningen i indeksen i 1975 i langt høyere grad påvirket av innenlandske forhold, særlig var økingen i prisene på norske jordbruksvarer sterkere i 1975 enn året før. Konsumprisøkingen i 1974 ble også i sterkere grad enn konsumprisøkingen i 1975 dempet som følge av myndighetenes subsidietiltak.

Det er gjort beregninger som indikerer at det ikke har vært store forskjeller i utviklingen av levekostnadene for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer de siste to årene.

5. Utviklingen i disponibel realinntekt.

I de første årene etter 1970 var det nærmest stagnasjon i disponibel realinntekt for yrkesaktive. I de to siste årene har en igjen hatt en kraftig vekst, slik at veksten pr. år i 1970-årene sett under ett ligger på linje med veksten i 1960-årene for grupper med lavere og midlere inntekter. Disse gruppene har hatt en stigning på 6—7 prosent pr. år i de siste to årene. For grupper med høyere inntekter har veksten vært lavere.

I motsetning til lønnstakerne hadde de trygdede en sterkere vekst i de første årene etter 1970 og svakere vekst i de to siste årene. For 1970-årene sett under ett har disponibel realinntekt for trygdede ektepar med minstepensjon steget med 3,7 prosent pr. år i gjennomsnitt. Dette tilsvarer omtrent veksten for lavinntektsgruppene blant de yrkesaktive.

6. Utviklingen i Norges konkurranseevne.

Foran et inntektsoppgjør er en vurdering av næringslivets konkurranseevne av særlig interesse. Konkurranseevnen påvirkes imidlertid av en rekke faktorer som vanskelig kan måles og jamføres. I kapittel 6 har Beregningsutvalget behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan belyses tallmessig. Dette gjelder prisutviklingen, tallmateriale som belyser utviklingen i lønninger, i lønnskostnader pr. produsert enhet, i valutakursene og konflikter i arbeidslivet. Analysen omfatter ikke alle faktorer av betydning. Den gir heller ikke grunnlag for sammenveiing av de enkelte faktorer som delvis trekker i motsatt retning.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel sterkt avhenge av hvilket tidsrom som betraktes. Dertil kommer at i senere år har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av til dels omfattende endringer i de indirekte skatter. Prisstigningen i 1970-årene har jamt over vært markert sterkere enn i 1960-årene. Mens prisene i de europeiske OECD-land fra 1960 til 1970 steg med 3,9 prosent pr. år, var den årlige stigningen fra 1970 til 1975 omtrent 10 prosent. Prisstigningen hadde en akselererende utvikling fram til 1974, mens den i 1975 for de fleste land var noe svakere enn året før. Fra 1970 til 1975 hadde Norge, Belgia, Frankrike og Nederland omtrent samme prisstigning. Prisene steg svakere i Sverige, Sveits, Østerrike, Canada, Vest-Tyskland og Sambandsstatene. I de øvrige OECD-land steg prisene sterkere enn i Norge. En må her ta i betraktning at kursen på norske kroner gjennomgående har steget i forhold til andre lands valutaer.

Mellom 1969 og 1975 steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 78,1 prosent. Blant de land som er tatt med i oversikten, fant den sterkeste stigningen i dette tidsrommet sted i Italia med 141,5 prosent og den svakeste stigning i Sambandsstatene med 38,4 prosent.

De totale lønnskostnadene pr. timeverk som også inkluderer de indirekte lønnskostnadene, som f.eks. arbeidsgiveravgiften til folketrygden, lå for voksne industriarbeidere i Europa i 1974 høyest i Sverige, dernest kom Norge, Danmark, Vest-Tyskland og Belgia. I disse landene lå de totale lønnskostnadene på et betydelig høyere nivå enn i de øvrige europeiske land. Siden 1966 har det funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Særlig har utjevningen mellom Europa og Sambandsstatene vært stor.

Beregningsutvalget har søkt å belyse utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i

industrien. For å få med virkningen av valutakursendringene i de siste år sammen med virkningen av kostnadsutviklingen innenlands, er beregningene utført i norske kroner. Disse beregninger tyder på at lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri i sammenlikning med andre land steg forholdsvis sterkt for perioden 1967—1974 under ett.

De oppgaver som foreligger om utviklingen fra første halvår 1974 til første halvår 1975 tyder på at kostnadsstigningen har tiltatt i styrke hos de fleste av våre handelspartnere, selv om det er stor ulikhet i utviklingen fra land til land. Den utjevning som har funnet sted i kostnadsutviklingen mellom Norge og de øvrige land i første halvår 1975 kan trolig for en del forklares som følge av at norsk industri i denne periode har hatt høyere kapasitetsutnyttelse enn andre land og derfor sterkere produktivitetsvekst.

Fra begynnelsen av 1973 har tall for den effektive kursutvikling for norske kroner vist en forholdsvis jamn stigning fram til sommeren 1975. Dette har bl.a. sammenheng med at verdien på US-dollar og pund sterling falt og med oppskrivningen av kursen på norske kroner fra 16. november 1973. Ved utgangen av juni 1975 viste den veide kursutviklingen for norske kroner en øking på 14,83 prosent i forhold til de sentralkurser som ble etablert ved Washingtonavtalen i desember 1971. I annet halvår 1975 er verdien av den norske krone redusert merkbart, først og fremst som følge av stigning i dollarens verdi. Ved inngangen til 1976 var den effektive stigning av den norske krone ca. 11,8 prosent fra nivået for sentralkursene i desember 1971.

7. Konjunktursituasjonen.

Det er sannsynlig at konjunkturomslaget som i 1975 fant sted i enkelte større land, vil bre seg til de fleste industriland i løpet av 1976. Styrken av oppsvinget er derimot gjenstand for stor usikkerhet.

Beregningsutvalget venter generelt bare en moderat vekst i verdensøkonomien i den nærmeste tid framover. I Sambandsstatene kan bruttonasjonalproduktet øke med så mye som 6 prosent fra 1975 til 1976, men for Vest-Europa under ett kan det bare ventes en vekstrate på omkring 2 prosent.

Det er gode muligheter for at Norges eksport kan øke betydelig gjennom 1976. Beregningsutvalget er likevel av den oppfatning at det fortsatt kan drøye en tid før etterspørselsveksten ute for fullt retter seg mot norske produkter. Lageroppbygging i avtakerlandene av tradisjonelle norske eksportvarer kan imidlertid føre til at eksportveksten kommer før og med større styrke enn utvalget nå regner med. Gjenomsnittsprisene for vareeksporten vil stige lite, og bytteforholdet i varebyttet uten skip vil ventelig svekkes noe.

Investeringsaktiviteten ventes fortsatt å øke i de fleste næringer bortsett fra en kraftig nedgang i sjøfart og en viss stagnasjon i industri. Offentlig forbruk synes å ville bidra noe mer til den totale etterspørselsvekst i 1976 enn tilfellet var året før. En regner også med god vekst i privat forbruk.

KAPITTEL 2

Inntektsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er det gitt et oversyn over inntektsutviklingen hittil i 1970-årene med hovedvekten lagt på årene 1974 og 1975. Oversikten bygger på nasjonalregnskapsdata og belyser store trekk i bildet. Det vises ellers til den mer utførlige omtalen av lønnsutviklingen i senere år i kapittel 3 og til analysen av konsumprisutviklingen i kapittel 4. Det vises også til kapittel 5 som inneholder materiale om disponible realinntekter for utvalgte inntektsgrupper.

1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling.

I den vestlige verden har priser og lønninger steget meget sterkt siden slutten av 1960-årene. Hovedtrekkene i den internasjonale inflasjonsbølgen de siste 6-7 årene, slik den kommer til uttrykk i prisindekser for norsk import og eksport, karakteriseres ved en topp i 1969—70, nær konstant prisnivå fra 1971 til 1972 og en uvanlig sterk stigning fra 1973 til 1974. Fra 1974 til 1975 avtok inflasjonstakten i den vestlige verden, men den ligger fortsatt på et noe høyere nivå enn den normale stigningstakt fra 1960-årene. Målt i kroner steg prisindeksen for norsk vareeksport med 75—80 prosent fra 1969 til 1975 og prisindeksen for vareimporten med rundt 60 prosent; bare fra 1973 til 1974 var økingen i eksportprisindeksen 30 prosent og økingen i importprisindeksen 25 prosent. Målt i utenlandsk valuta var stigningstakten i 1972 enda sterkere i det verdien av den norske krone steg med omkring 12 prosent fra slutten av 1971 til 1975. Prisutviklingen i fem-års perioden 1970—75 var til dels svært ulik for forskjellige varer — med de sterkeste bevegelsene i råvareprisene — framfor alt ble råoljeprisene tre- til firedoblet fra høsten 1973 til sommeren 1974.

Ser vi nærmere på utviklingen i utenrikshandelstatistikkens import- og eksportprisindekser for varer fra våren 1973, da den siste prisstigningsbølgen satte inn, finner vi at prisstigningstakten kulminerte fra 4. kvartal 1973 til 1. kvartal 1974; i dette ene kvartalet steg eksportprisindeksen med 10,8 prosent og importprisindeksen med 8,9 prosent. Utover i 1974 og 1975 avtok stigningstakten gradvis. Fra 3. kvartal 1974 til 3. kvartal 1975 steg importprisindeksen med bare 0,7 prosent. Eksportprisindeksen steg med 8,3 prosent, men dette skyldes delvis at oljeeksporten — slik indeksen beregnes — fikk økt vekt etter hvert. For de fleste tradisjonelle eksportvarer har prisene falt i løpet av 1975.

På grunn av disse sterke vareprisbevegelsene og fallet i fraktratene i sjøfart i 1975, vil mange av tallene i dette kapitlet være vanskeligere å tolke enn vanlig. Økingen i norsk oljeproduksjon det siste året bidrar også til dette. Valg av framgangsmåte ved indeksberegninger kan ha hatt en avgjørende innflytelse på størrelsesforholdet av enkelte tall; samletall for hele økonomien vil oftere enn vanlig kunne gi liten informasjon om vesentlige trekk ved den økonomiske utvikling.

2. Bruttonasjonalprodukt, bytteforhold og privat konsum.

Bruttonasjonalproduktet økte i volum med gjenomsnittlig 4,4 prosent om året fra 1970 til 1975. I 1974 økte bruttonasjonalproduktet med 5,3 prosent og i 1975 med 3,0 prosent. Til sammenlikning var gjennomsnittlig veksttakt i bruttonasjonalproduktet i 1960-årene 4,7 prosent. Veksten de to siste årene var særlig sterkt influert av utviklingen i utenriks sjøfart og i utvinning og rørtransport av råolje. Holdes disse to næringene utenom beregningene, var veksten henholdsvis 5,4 prosent og 2,4 prosent i årene 1974 og 1975.

Nettonasjonalproduktet viste en vekst på 5,3 prosent i 1974 og 2,3 prosent i 1975. Den gjennomsnittlige vekstrate i årene 1970—1975 var 4,2 prosent.

De samlede realinntekter bestemmes ikke bare av produksjonsutviklingen, men påvirkes også av blant annet endringer i bytteforholdet overfor utlandet. Ser vi perioden 1970—75 under ett, ble bytteforholdet forverret med 5,2 prosent. I 1974 gikk bytteforholdet ned med 1,3 prosent fra året før og i 1975 videre ned med 2,3 prosent. Det siste tallet var sterkt påvirket av fallet i fraktratene for sjøfart. Tar en hensyn til variasjonen i bytteforholdet og endringer i overskottet på rente- og stønadsbalansen, kan stigningen i de samlede realinntekter i Norge anslås til 2,4 prosent i 1974 og 0,2 prosent i 1975. I gjennomsnitt for perioden 1970—1975 steg realinntekten med 2,8 prosent.

Volumutviklingen i det private konsum vil — i hvert fall for flere år sett under ett — kunne gi en indikasjon på den samtidige utviklingen i de disponible realinntekter for personlige inntektstakere. Privat konsum kan dessuten — sammen med det offentlige konsum — oppfattes som et endelig mål for inn-

tektsanvendelsen i samfunnet. I årene fra 1970 til 1975 steg det private konsum gjennomsnittlig med 3,7 prosent pr. år. I 1974 økte det private konsum med 3,3 prosent og i 1975 med 4,1 prosent.

3. Inntekter.

Hovedtrekk i utviklingen.

Forløpet av utenlandspriser og valutakurser, som i runde tall førte til en heving av Norges ytre prisnivå med rundt 70 prosent fra slutten av 60-årene og fram til 1975, hadde en klar innflytelse på inntektsutviklingen innenlands. Faktorinntekten — som uttrykker belønningen til arbeidskraft og realkapital i Norge — var 58,5 milliarder i 1970 og vokste til 109,2 milliarder i 1975, dvs. en øking på 87 prosent. Særlig sterk var veksten fra 1973 til 1974 med en øking i faktorinntekten på 16,7 prosent. Fordi 1975 var et dårlig år for mange næringer, særlig utenriks sjøfart, var økingen fra 1974 til 1975 mindre, 14,3 prosent, til tross for den sterke økingen i innenlandske lønnssatser og priser fra 1974 til 1975.

Ikke bare den nominelle faktorinntekt totalt, men også skiftninger i sammensetningen i lønn og eierinntekt i ulike næringer, ble påvirket av forløpet av utenlandsprisene. Mens 1970 var et godt år for de fleste næringer, opplevde mange næringer dårlige år i 1971 og 1972. Den internasjonale prisoppgangen og høykonjunkturen i 1973 og mesteparten av 1974 skapte meget gode år for næringene sett under ett, særlig var veksten i eierinntekten i disse to årene sterk i enkelte konkurranseutsatte næringer. Utviklingen i 1975 var ujevn, nedgangskonjunkturen skapte vansker for mange næringer, spesielt innenfor hjemmekonkurrerende konsumvareindustri. (Se senere.)

Andeler i faktorinntekten.

Som i tidligere rapporter vil Beregningsutvalget her og i senere kapitler skille mellom bedriftenes lønnskostnader (som svarer til hovedlønnsbegrepet i nasjonalregnskapet og som inkluderer arbeidsgiveravgiften til folketrygden m. v.) og hva en for korthets skyld vil kalle utbetalt lønn (hvor arbeidsgiveravgiften er fratrukket, men ikke andre former for sosiale utgifter). Det er hensiktsmessig å vise arbeidsgiveravgiften til folketrygden som særskilt post i inntektsregnskapet, slik det er gjort i tabell 2a.

Tabell 2a. Lønnsinntekter og eierinntekter i prosent av faktorinntekten

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Utbetalt lønn	63,9	65,8	66,2	64,7	64,2	66,9
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	7,6	9,3	10,4	11,4	11,3	11,9
Eierinntekt i:						
Skjermede næringer	19,4	18,7	17,3	16,0	15,7	15,4
Konkurranseutsatte næringer	9,5	6,8	6,3	8,3	9,1	4,0
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	–0,4	–0,6	–0,2	–0,4	–0.3	1,9
Faktorinntekt	100	100	100	100	100	100

Arbeidsgiveravgiften til folketrygden som andel av samlet faktorinntekt steg fra 7,6 prosent i 1970 til 11,9 prosent i 1975. Dels som følge av at satsen for arbeidsgiveravgiften til folketrygden økte kraftig fra 1970 til 1971 og nye satsøkinger fulgte i 1972 og 1973, steg andelen av arbeidsgiveravgiften til folketrygden i faktorinntekten i disse årene til 11,4 prosent i 1973. I 1974 ble satsene ikke endret. I 1975 ble de differensiert etter geografisk område.

Lønnsandelen (her definert som utbetalt lønn i prosent av faktorinntekten) økte fra 1970, da andelen var 63,9 prosent, til 1972 da andelen var 66,2 prosent. Som følge av den meget sterke økingen i eierinntekten i enkelte næringer i 1973 og 1974, sank lønnsandelen til 64,7 prosent i 1973 og videre til 64,2 prosent i 1974. Utviklingen snudde igjen i 1975. Etter foreløpige og usikre tall gikk samlet eierinntekt dette året ned med vel 200 millioner kroner samtidig som utbetalt lønn steg sterkt. Som følge av dette steg utbetalt lønn som andel av faktorinntekten til 66,9 prosent — det høyeste tall hittil i 70-årene.

Innholdet i begrepet eierinntekt er nærmere omtalt nedenfor. Eierinntektsandelen (eierinntekt i prosent av samlet faktorinntekt) i skjermede næringer ble redusert fra 19,4 prosent i 1970 til 15,4 prosent i 1975. Det framgår av tabell 2a at eierinntektsandelen i konkurranseutsatte næringer har variert sterkt i 1970-årene. I 1970 var andelen så høy som 9,5 prosent. Den sank til 6—7 prosent i 1971

og 1972 og steg til 9,1 prosent igjen i 1974. I 1975 ble andelen kraftig redusert til bare 4,0 prosent. Eierinntekten i sektoren Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass viste i 1975 for første gang positive tall; i tidligere år har det beregnede kapitalslit i denne næringsgruppe vært større enn inntektene fra oljesalget.

Lønnsutvikling. Eierinntekt i jordbruk og fiske.

Lønnskostnader pr. årsverk økte med gjennomsnittlig 13,9 prosent pr. år for alle næringer fra 1970 til 1975. Utviklingen i fem-årsperioden karakteriseres ved sterk øking i lønnskostnader pr. årsverk i 1971, noe mindre stigningstakt i 1972 og stadig sterkere stigningstakt i resten av perioden — i 1974 økte lønnskostnadene pr. årsverk med 13,4 prosent fra året før og fra 1974 til 1975 var økingen 18,1 prosent. Som det framgår av kapittel 3, var lønnsglidningen svært sterk i 1974 og første del av 1975.

Utbetalt lønn pr. årsverk har økt noe svakere enn lønnskostnadene, nemlig med gjennomsnittlig 12,7 prosent fra 1970 til 1975. I samme tidsrom var den gjennomsnittlige årlige øking i konsumprisindeksen 8,4 prosent. Fra 1973 til 1974 økte utbetalt lønn pr. årsverk med 13,3 prosent og fra 1974 til 1975 med 18,0 prosent. Konsumprisindeksen økte med henholdsvis 9,4 prosent og 11,7 prosent i de samme årene. Reallønnen økte følgelig med 4,0 prosent pr. år i gjennomsnitt for perioden 1970—1975. Reallønnsøkingen i 1974, 3,6 prosent, var noe svakere og reallønnsøkingen i 1975, 5,6 prosent, noe sterkere enn gjennomsnittet for perioden.

Tabell 2b. Den nominelle inntektsutvikling 1961—1975. Øking i prosent.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961–1970[1])	1970–1975	1970–1973	1973–1974	1974–1975
Nettonasjonalprodukt	9,8	12,9	11,8	15,0	14,4
Privat konsum	8,9	12,5	10,9	13,0	16,8
Faktorinntekt i alt	9,2	13,3	11,7	16,7	14,3
Lønnskostnader i alt[2])	10,0	15,5	14,2	15,8	19,2
Lønnskostnader pr. årsverk	8,3	13,9	12,7	13,4	18,1
Utbetalt lønn pr. årsverk[3])	7,6	12,7	10,9	13,3	18,0
Eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig[4 5])	5,8	15,2	14,3	23,1	10,4
Eierinntekt av fiske pr. selvstendig[6])	15,6	6,3	16,9	6,5	–20,3
Eierinntekt i skjermede og konkurranseutsatte næringer utenom jordbruk og fiske	8,5	6,7	4,8	21,2	–1,0
Herav: Skjermede næringer	—	7,8	4,2	13,4	13,2
Konkurranseutsatte næringer[7])	—	4,4	6,0	36,3	–23,7

[1]) Gammel nasjonalregnskapsstandard.
[2]) Inkl. arbeidsgivers andel av trygdepremier.
[3]) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.
[4]) Inkl. melkeforedling.
[5]) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, brukerens ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.
[6]) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendige. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere $^2/_3$ årsverk og biyrkesfiskere $^1/_3$ årsverk.
[7]) Medregnet utvinning og rørtransport av råolje.

Som det framgår av tabell 2b, økte eierinntekten pr. selvstendig i jordbruket (inkl. melkeforedling) med 15,2 prosent i gjennomsnitt fra 1970 til 1975, mens eierinntekt pr. selvstendig i fiske — som svinger kraftig fra år til år — økte med 6,3 prosent i gjennomsnitt pr. år fra 1970 til 1975. I 1974 økte eierinntekten pr. selvstendig i jordbruket med 23,1 prosent og i fiske med 6,5 prosent fra det gode året 1973. Fra 1974 til 1975 økte eierinntekten pr. selvstendig i jordbruket svakere enn året før med 10,4 prosent, mens eierinntekten pr. selvstendig i fiske ble redusert med ikke mindre enn 20,3 prosent.

Tabell 2c. Realinntektsutviklingen i 1961—1975. Øking i prosent. Alle inntektstall deflatert med konsumprisindeksen.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961–1970[1])	1970–1975	1970–1973	1973–1974	1974–1975
Nettonasjonalprodukt (volumtall)	4,5	4,2	4,4	5,3	2,3
Privat konsum (volumtall)	4,2	3,7	3,6	3,3	4,1
Faktorinntekt i alt	5,2	4,5	4,6	6,7	2,3
Utbetalt lønn pr. årsverk[2])	3,6	4,0	3,6	3,6	5,6
Eierinntekt i jordbruk pr. selvstendig[3]) [4])	1,9	6,3	6,9	12,5	–1,2
Eierinntekt i fiske pr. selvstendig[5])	10,4	–1,9	9,4	–2,7	–28,6
Eierinntekt i skjermede og konkurranseutsatte næringer utenom jordbruk og fiske	4,5	–1,6	–2,0	10,8	–11,4
Herav: Skjermede næringer	—	–0,5	–2,5	3,7	1,3
Konkurranseutsatte næringer	—	–3,7	–0,8	24,6	–31,7

[1]) Gammel nasjonalregnskapsstandard.
[2]) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.
[3]) Inkl. melkeforedling.
[4]) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, brukerens ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.
[5]) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendige. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere $^2/_3$ årsverk og biyrkesfiskere $^1/_3$ årsverk.

I tabell 2c er eierinntekten pr. selvstendig i jordbruk og fiske deflatert med konsumprisindeksen for å få et uttrykk for realinntektsutviklingen.[1]) Beregnet på denne måten økte realinntekten i jordbruk (inkl. melkeforedling) med 6,3 prosent i gjennomsnitt fra 1970 til 1975, mens realinntekten i fiske ble redusert med 1,9 prosent pr. år i den samme perioden. Fra 1973 til 1974 økte realinntekten pr. selvstendig i jordbruket med 12,5 prosent, mens den fra 1974 til 1975 gikk ned med 1,2 prosent. I fiske var det nedgang i realinntekten fra 1973 til 1974 med 2,7 prosent og et sterkt fall fra 1974 til 1975 med nær 30 prosent.

Eierinntekter utenom oljeutvinning, jordbruk og fiske.

Nasjonalregnskapets tall for eierinntekter omfatter godtgjøring for bedrifteierens eget arbeid og avkastning av kapital før gjeldsrenter er kommet til fradrag. Produksjon for lager av en vare blir regnet som inntekt i det året den produseres. Dette har betydning for vurdering av eierinntektstallene særlig i 1975. Tallene for eierinntektene blir bestemt som restposter og hører derfor til de mest usikre tall i nasjonalregnskapet. Det blir imidlertid antatt at tallene kan gi en relativt dekkende beskrivelse av bevegelsen i fortjenesten i de enkelte næringer.

Eierinntekten totalt utenom oljeutvinning m.v., jordbruk (inkl. melkeforedling) og fiske økte med 2,8 milliarder fra 1970 til 1975. Som nevnt i innledningen, var utviklingen forskjellig i de forskjellige næringene.

Skjermede næringer utenom jordbruk og melkeforedling viste som vanlig et mer stabilt mønster enn mange av de konkurranseutsatte næringene. Regnet som gjennomsnittlig vekst pr. år steg eierinntekten i de skjermede næringer utenom jordbruk med 7,8 prosent i perioden 1970—1975 (se tabell 2b). Årene 1974 og 1975 lå over dette forholdsvis lave gjennomsnittstallet, med vekst i eierinntekten på henholdsvis 13,4 og 13,2 prosent. Veksten i eierinntekten i denne næringsgruppen var særlig svak fra 1971 til 1972 (1,5 prosent).

Blant de konkurranseutsatte næringer utenom fiske har eierinntektstallene for utenriks sjøfart vist sterke bevegelser hittil i 1970-årene. Mens 1973 og til dels 1974 var gode år for denne næringen, ble eierinntekten redusert med hele 3,7 milliarder i 1975. Den var dette

[1]) Det er mange prinsipielle vansker knyttet til å beregne realinntektsutviklingen av eierinntekter på en fornuftig måte. Uansett hvilken prisindeks som brukes ved deflateringen vil en lett kunne få misvisende resultater i år med svært forskjellig endringstakt i prisene på ulike varer og tjenester slik tilfellet var i store deler av perioden 1970—1975. I tabell 2c har en fulgt framgangsmåten fra tidligere rapporter ved å deflatere eierinntekten i ulike næringsgrupper med konsumprisindeksen.

året sterkt negativ. I de øvrige konkurranseutsatte næringer ble det gode året 1970 etterfulgt av to dårlige år i 1971 og 1972. Fra 1972 til 1973 økte eierinntekten i denne gruppe av næringer med 38,3 prosent, og 1974 ble et toppår idet eierinntekten økte videre fra 1973-nivået med hele 43,6 prosent. Fra 1974 til 1975 ble eierinntektene redusert med 7,6 prosent. Sett i forhold til nivået i 1970 lå eierinntekten i konkurranseutsatte næringer utenom fiske og utenriks sjøfart 79,7 prosent høyere i 1975, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 12,4 prosent. Bortsett fra skogbruk der eierinntekten har økt til dels kraftig i perioden 1972—1975, består denne gruppen av næringer vesentlig av industri (jfr. tabell 2d). Av tabell 2d framgår det at utviklingen i eierinntekten har vært til dels svært forskjellig for ulike bransjer innen konkurranseutsatt industri, særlig viser gruppen hjemmekonkurrerende konsumvareindustri en svak utvikling de siste 2-3 årene.

Tabell 2d. Eierinntekter i konkurranseutsatte næringer utenom fiske og i oljeutvinning m.v. 1970—1975. Mill. kr.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Konkurranseutsatt industri i alt	2 558	2 018	2 571	3 747	5 176	4 206
Hjemmekonkurrerende industri	1 489	1 474	2 056	2 110	2 092	1 893
Herav: Konsumvareindustri	843	816	934	693	491	–31
Investeringsvareindustri	646	658	1 122	1 417	1 601	1 924
Utekonkurrerende industri	1 069	544	515	1 637	3 084	2 313
Skogbruk	445	557	471	509	796	1 060
Utenriks sjøfart	1 680	1 054	892	1 590	1 718	–1 966
Andre næringer	25	–36	–78	–157	–85	176
Konkurranseutsatte næringer i alt	4 708	3 593	3 856	5 689	7 605	3 476
Do. uten sjøfart	3 028	2 539	2 964	4 099	5 887	5 442
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	–216	–389	–170	–338	–312	2 086

For å utdype dette nærmere, gir tabell 2e utviklingen av eierinntektens andel av faktorinntekten i de tre industrigruppene i tabell 2d. Tabellen viser dessuten utviklingen i eierinntektsandelen i skjermet industri (inkl. melkeforedling) og i industrien totalt. Ved vurdering av tabell 2e må en ta i betraktning at 1970 var et godt år for konkurranseutsatt industri, med en relativ høy eierinntektsandel i forhold til gjennomsnittet i 1960-årene. En ser at 1974 var et klart toppår for utekonkurrerende industri, men eierinntektsandelen lå høyt også i 1975 selv om eierinntekten ble redusert med 25 prosent fra året før (se tabell 2d). Hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri har hatt mindre fluktuasjoner i eierinntektsandelen i fem-årsperioden. For hjemmekonkurrerende konsumvareindustri er det voldsomme fallet i eierinntektsandelen fra 1973 til 1975 bemerkelsesverdig. Skjermet industri viste en svakt fallende tendens i eierinntektsandelen i årene fra 1970 til 1975. Andelen var lavest i 1973 med 19,6 prosent.

Tabell 2e. Eierinntektens andel av faktorinntekten i industrien etter konkurransetype.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Skjermet industri[1])	23,9	23,5	22,9	19,6	21,9	22,0
Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri[2])	24,0	21,5	22,1	16,2	10,8	–0,1
Hjemmekonkurrerende investeringsindustri[3])	15,2	13,6	19,1	20,3	18,4	18,4
Utekonkurrerende industri[4])	35,7	20,0	18,6	39,7	51,7	40,4
Industri i alt	23,8	19,5	20,9	23,0	25,6	20,6

[1]) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, treindustri, grafisk industri, produksjon av teglvarer, sement m. v.
[2]) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, tekstil-, bekledningsindustri og skotøyindustri, møbler, elektriske husholdningsapparater m. v.
[3]) Omfatter blant annet verkstedindustri.
[4]) Omfatter kjemisk grunnindustri, treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri.

Ved tolking av tallene for eierinntekten må en ta i betraktning den usikkerhet de er forbundet med og som kort ble omtalt innledningsvis. Vurdering av lageropplegg ved beregning av eierinntekten skaper denne gang spesiell usikkerhet ved tolkningen av bevegelser i eierinntekten fra 1974 til 1975. Videre må en ta hensyn til at tallene gis i nominelle kroner mens prisene har steget, og at bedriftene arbeider med en stadig økende fast realkapital.

KAPITTEL 3

Lønnsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1969 med særlig vekt på de 2 siste år og for lønnsspredningen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1975. Tallene bygger i det vesentlige på Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk.

1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper.

Lønnsøkingen i *industrien* var dobbelt så stor i 1974 og 1975 som i de to foregående år. Dette skyldes først og fremst en sterk tariffmessig lønnsøking, men også en sterkere lønnsglidning enn registrert i tidligere år.

Fra 1973 til 1974 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 17,3 prosent. Fra 1974 til 1975 ser det ut til at den gjennomsnittlige timefortjeneste er steget med 20,0 prosent. Fra første halvår 1974 til første halvår 1975 steg denne timefortjeneste med 23,8 prosent.

Under tariffrevisjonen våren 1974 ble det gitt lønnstillegg for første avtaleår som gjennomsnittlig slo ut med en stigning i timefortjenesten på 12 prosent for voksne industriarbeidere. Fra 9. desember 1974 ble det gitt et indekstillegg på 90 øre pr. time som tilsvarte en lønnsøking på vel 4 prosent. Lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen pr. 1. januar 1975 for helkontinuerlig skiftarbeidere og lignende, førte til en stigning på 10 øre i timefortjenesten for mannlige industriarbeidere. De innebygde tariffmessige lønnstilleggene våren 1975 slo gjennomsnittlig ut med en stigning på vel 6 prosent for voksne industriarbeidere. Fra 10. oktober 1975 ble det på ny gitt et indekstillegg. Da tillegget ble kombinert med skatteendringer o. l. utgjorde den direkte lønnskompensasjonen bare 30 prosent av en stigning i konsumprisindeksen på 10,7 prosent, dvs. 3,2 prosent eller 78 øre pr. time. Den tariffmessige lønnsøking alt i alt utgjorde 8,9 prosent fra 1973 til 1974 og 13,6 prosent fra 1974 til 1975. Samtidig viste lønnsglidningen en avtakende stigningstakt. Lønnsglidningen utgjorde 8,0 prosent fra 1973 til 1974 og 6,4 prosent fra 1974 til 1975. Mens timefortjenesten gjennomsnittlig steg med 9,0 prosent pr. år i tidsrommet 1965—1970, utgjorde stigningen 13,9 prosent pr. år i tidsrommet 1970—1975.

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønnsmottakerne og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, trenger man flere lønnsbegrep for å beskrive utviklingen. I tabell 3a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere, såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager o. l. samt inklusive både betalingen for helge- og feriedager o. l. og arbeidsgiveravgiften til trygdene. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep fremkommer ved å multiplisere gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o. l. med antall faktisk arbeidede timer i året for voksne menn. Beregnet årslønn inkluderer ikke dagpenger under sykdom, idet disse ytelsene utbetales av trygdekontorene og derfor ikke kommer med i bedriftenes lønningsregnskaper.

Beregnet årslønn for industriarbeidere viser en stigning på 16,5 prosent fra 1973 til 1974, mens den gjennomsnittlige timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o. l. steg med 18,0 prosent. Når den beregnede årslønn steg svakere enn timefortjenesten, skyldes dette en nedgang i faktisk arbeidede timer, bl. a. som følge av arbeidskonfliktene i 1974.

Fra 1974 til 1975 antas beregnet årslønn å ville stige med 20,1 prosent eller like sterkt som timefortjenesten, idet det er regnet med det samme antall faktisk arbeidede timer i 1975 som i 1974. Den nedgang i arbeidstiden som er en følge av arbeidstidsforkortelsen for helkontinuerlige skiftarbeidere o. l., ansees oppveiet ved færre antall tapte dagsverk som følge av arbeidskonflikter.

Tabell 3a. Lønnsutviklingen for voksne arbeidere i industrien (gjennomsnitt for menn og kvinner).

		1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975[1])
Gjennomsn. timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	øre	1 182	1 324	1 490	1 622	1 794	2 105	2 525
Stigning fra foregående år	pst.	9,6	12,0	12,5	8,9	10,6	17,3	20,0
Indirekte personalkostnader i prosent av gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger								
Betaling for helgedager	pst.	3,3	2,9	2,8	3,1	3,6	3,7	3,7
Feriepenger	pst.	10,0	10,0	10,1	10,1	9,9	9,9	9,9
Lønn under velferdspermisjoner og 2. og 3. sykedag etc.	pst.	—	—	—	—	0,4	0,9	1,0
Arbeidsgiveravgiftene til trygdene	pst.	14,8	15,4	17,5	19,4	21,9	22,0	21,4
Gjennomsn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger etc.	øre	1 339	1 495	1 682	1 836	2 043	2 410	2 894
Stigning fra foregående år	pst.	9,6	11,7	12,5	9,2	11,3	18,0	20,1
Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk[2])	øre	1 514	1 699	1 943	2 151	2 436	2 873	3 434
Stigning fra foregående år	pst.	10,8	12,2	14,4	10,7	13,2	17,9	19,5
Stigning i beregnet årslønn (ekskl. sykepenger) fra foregående år	pst.	5,9	10,6	11,4	7,7	10,0	16,5	20,1

[1]) Anslag for 1975.
[2]) Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger o. l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

Lønnskostnadene pr. timeverk eller gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o. l. og arbeidsgiveravgiftene til trygdene, steg med 17,9 prosent fra 1973 til 1974. Fra 1974 til 1975 antas lønnskostnadene pr. timeverk å ha steget med 19,5 prosent. Denne stigningen i lønnskostnadene pr. timeverk er noe svakere enn stigningen i timefortjenesten inklusive betaling for helge- og feriedager o. l., idet avgiftene til Sykelønnsordningen LO/N.A.F., Sluttvederlagsordningen og Opplysnings- og utviklingsfondet ble redusert fra ca. 2,5 prosent til 2,0 prosent av utbetalt lønn fra 1. januar 1975. Derimot har det ikke i denne perioden funnet sted noen endring i den gjennomsnittlige arbeidsgiveravgiften til folketrygden som både i 1974 og 1975 utgjorde 16,7 prosent av utbetalt lønn.

I tabell 3b er det gitt en oversikt over den tariffmessige lønnsøking, lønnsglidningen og stigningen i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere. Fra 1969 til 1975 er lønnskostnadene pr. timeverk steget med gjennomsnittlig 14,6 prosent pr. år. Splitter man opp denne totale kostnadsøkingen, viser det seg at 5,1 prosent pr. år skyldes tariffmessig lønnsøking, 5,1 prosent pr. år skyldes lønnsglidning og 4,4 prosent pr. år skyldes stigning i sosiale kostnader. Dvs. at både den tariffmessige lønnsøking og lønnsglidningen utgjorde 34,9 prosent av stigningen i lønnskostnadene, mens det resterende eller 30,2 prosent skyldes stigningen i de sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøkingen og lønnsglidningen har derfor i dette tidsrommet ført til en like sterk stigning i lønnskostnadene.

Lønnsglidningen er i foregående avsnitt beregnet i forhold til stigningen i bedriftenes lønnskostnader (inklusive sosiale kostnader) pr. timeverk. Da lønnsstatistikken ikke inkluderer bedriftenes sosiale kostnader, beregnes lønnsglidningen vanligvis i forhold til den direkte lønn, idet stigningen i timefortjenestene splittes opp på tariffmessig lønnsøking og lønnsglidning. Beregnet på denne måten varierte lønnsglidningen for menn i 1960-årene stort sett mellom 3 og 4 prosent pr. år. Glidningen viste stigende tendens gjennom 1969 og kom i 1970 opp på et uvanlig høyt nivå, 7,0 prosent. For voksne menn i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og i transportvirksomhet fremgår lønnsglidningen av tabell 3c.

Lønnsglidningen kulminerte i tidsrommet 1. kvartal 1970 til 1. kvartal 1971. Det fremgår av tabellen at lønnsglidningen viste en nedgang i løpet av 1971 og 1. halvår 1972. Lønnsglidningen fra 1971/1972 varierte mellom 4,6 og 5,3 prosent og i tidsrommet 1972/1973 mellom 5 og 6 prosent. Lønnsglidningen viste en sterkt stigende tendens i tidsrommet 1973 til 1974 og kulminerte i 3. kvartal 1974

med en stigning på 8,3 prosent. Dette er den sterkeste lønnsglidning som er registrert for menn i de nevnte bransjer under ett. Lønnsglidningen har senere vist en avtakende stigningstakt og har i 3. kvartal 1975 kommet ned på 5,7 prosent på årsbasis. Mens stigningen i lønnsglidningen i 1973 og 1974 har sammenheng med den sterke konjunkturoppgangen, forholdene på arbeidsmarkedet o. l., skyldes nedgangen i lønnsglidningen i 1975 den svake konjunkturutviklingen, et rommeligere arbeidsmarked o. l.

Tabell 3b. Tariffmessig lønnsøking, lønnsglidning samt stigning i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere.

		1969–1970	1970–1971	1971–1972	1972–1973	1973–1974	1974–1975	Gj.snitt pr. år 1969/75
Stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk (inkl. betaling for helgedager, feriepenger og arbeidsgiveravgifter)	øre	185	244	208	285	437	561	
	pst.	12,2	14,4	10,7	13,2	17,9	19,5	14,6
Herav:								
Tariffmessig øking	øre	64	58	58	77	164	286	
	pst.	4,2	3,4	3,0	3,6	6,7	9,9	5,1
Lønnsglidning	øre	78	108	74	95	147	134	
	pst.	5,2	6,4	3,8	4,4	6,0	4,7	5,1
Sosiale kostnader[1])	øre	43	78	76	113	126	141	
	pst.	2,8	4,6	3,9	5,2	5,2	4,9	4.4

[1]) Inklusive betaling for helgedager, feriepenger o.l.

Tabell 3c. Tariffmessig lønnsøking og lønnsglidning for voksne menn i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet.

	Tariffmessig lønnsøking Pst.	Lønnsglidning Pst.
1. kv. 1970—1. kv. 1971	8,3	7,0
2. kv. 1970—2. kv. 1971	7,9	6,1
3. kv. 1970—3. kv. 1971	4,8	5,4
4. kv. 1970—4. kv. 1971	4,2	5,0
1. kv. 1971—1. kv. 1972	4,3	5,0
2. kv. 1971—2. kv. 1972	4,0	4,6
3. kv. 1971—3. kv. 1972	3,6	5,3
4. kv. 1971—4. kv. 1972	3,7	5,1
1. kv. 1972—1. kv. 1973	3,7	5,3
2. kv. 1972—2. kv. 1973	4,9	5,5
3. kv. 1972—3. kv. 1973	4,8	5,0
4. kv. 1972—4. kv. 1973	4,6	6,0
1. kv. 1973—1. kv. 1974	4,6	7,6
2. kv. 1973—2. kv. 1974	7,3	8,0
3. kv. 1973—3. kv. 1974	11,5	8,3
4. kv. 1973—4. kv. 1974	12,0	8,2
1. kv. 1974—1. kv. 1975	16,8	7,9
2. kv. 1974—2. kv. 1975	14,4	6,8
3. kv. 1974—3. kv. 1975	10,7	5,7

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.
Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger o.l.

I *bygg- og anleggsvirksomhet* steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager o. l. med 14,9 prosent fra 1973 til 1974 eller noe svakere enn i industrien. Beregnet årslønn viste samtidig en stigning på 13,2 prosent og lønnskostnadene pr. timeverk en stigning på 15,5 prosent. Fra 1974 til 1975 antas den gjennomsnittlige timefortjeneste å ha steget med 18 prosent samt beregnet årslønn og lønnskostnadene pr. timeverk med 18,1 prosent.

I *varehandelen* steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 16,8 prosent fra mars 1974 til mars 1975. Fra 16. april 1975 ble det gitt et indekstillegg på 5,8 prosent av de faktisk utbetalte lønninger, men slik at tillegget minst skulle utgjøre kr. 140,— pr. måned og begrenset oppad til kr. 210,— pr. måned. Fra 1. oktober 1975 ble det gitt et tillegg til voksne arbeidstakere på kr. 150,— pr. måned som utgjorde en lønnsforhøyelse på 4 prosent. Fra januar 1976 ble alle minstelønnssatser forhøyet med 7 prosent. Tilleggene varierte fra kr. 161,— pr. måned for 3-årssatsene til kr. 250,— pr. måned for 10-årssatsene. Samtidig ble den ordinære arbeidstid redusert fra 42,5 timer til 40 timer pr. uke med full lønnskompensasjon.

Våren 1976 skal lønningene reguleres med de samme tillegg og fra samme tidspunkt som fastsettes for lavtlønnsgruppene i tariffopp-

gjøret mellom N.A.F. og LO. Det samme er tilfellet med indeksbestemmelser og innebygde tillegg.

I *sjøfarten* steg fortjenesten for voksne sjøfolk i utenriksfart med gjennomsnittlig 16,6 prosent fra mars 1974 til mars 1975. Fra 1. august 1975 ble det gitt et indekstillegg som utgjorde kr. 1,25 pr. time eller kr. 230,— pr. måned. Tillegget tilsvarte en lønnsforhøyelse på 5,2 prosent. Fra 1. november 1975 ble det gitt et innebygget tillegg som utgjorde kr. 100,— pr. måned samt 7,5 prosent av hyresatsene. Lønnstillegget utgjorde gjennomsnittlig ca. 9,5 prosent.

For *embets- og tjenestemenn i staten* steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 13,1 prosent fra 1. oktober 1973 til 1. oktober 1974. Lønnstigningen for kvinner var 14,1 prosent og for menn 13,0 prosent. Utviklingen for de forskjellige stillinger og yrkesgrupper avviker fra gjennomsnittet alt etter i hvilken grad det er blitt gitt særskilte lønnstillegg. F. eks. vil lønnsklasseopprykk for bestemte grupper gi forholdsvis store utslag i lønnsutviklingen. Ulikheter i lønnsutviklingen har også sammenheng med at det generelle tillegget ved lønnsoppgjøret pr. 1. mai 1974 varierte i prosent med lønnsklassene.

Etter 1. oktober 1974 er det gitt følgende tillegg:

1. desember 1974: Indekstillegg 4,95 pst.
1. mai 1975: Generelt tillegg 8,44 pst.
10. oktober 1975: Indekstillegg (likt kronetillegg) 2,8 pst.

Innføringen av det nye lønnsplansystemet som skal skje med tilbakevirkende kraft fra 1. mai 1975, vil antakelig medføre en gjennomsnittlig lønnsøking i størrelsesorden 2—3 prosent. Det skjer også en viss lønnsglidning for statsansatte som kan anslås til 1—1,5 prosent pr. år.

2. Lønnsspredningen.

Lavtlønnstilleggene var en fast komponent under de mer samordnede forbundsvise oppgjørene i 1960-årene og begynnelsen av 1970-årene. Hensikten med disse tilleggene var å få gjennomført en utjevning av lønnsnivået bransjene i mellom. I bransjer hvor lønnsnivået lå relativt lavt, ble det derfor både gitt relativt og absolutt større lønnstillegg under tariffrevisjonene enn i bransjer hvor lønnsnivået lå relativt høyt.

Lavtlønnstilleggene ble fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med et lønnsnivå på under 80 prosent av industriens gjennomsnitt fikk vanligvis det største lavtlønnstillegg, mens tilleggene ble nedtrappet med stigende fortjenestenivå. Lavtlønnstilleggene ble etter denne beregningsmåte stilt til disposisjon for forhandlinger mellom partene i den enkelte bransje eller overenskomst. Lavtlønnstilleggene kunne derfor bli plassert innen visse områder i en bransje eller gitt til spesielle grupper av arbeidstakere. Foruten de mer generelle lavtlønnstilleggene ble det vanligvis gitt spesielle lavtlønnstillegg innen bransjer som bakerier og kjøttindustri, landtransporten, innenriks sjøfart og hoteller og restauranter. Som et ledd i likelønnsavtalen mellom kvinner og menn ble det i 1960-årene gitt opptrappingstillegg til grupper av kvinner.

I 1974 ble tariffoppgjøret gjennomført etter et noe annet mønster enn i tidligere år. Dette oppgjør ble gjennomført som et forbundsvis oppgjør, og dette ga ikke den samme mulighet til å gjennomføre et generelt lavtlønnstillegg som i de samordnede oppgjør. Etter at man var kommet fram til et tariff-forslag for jernindustrien, ble det lagt et mønster for oppgjøret som stort sett ble fulgt fram til sommeren 1974.

Dette mønster omfattet et generelt lønnstillegg på kr. 1,25 pr. time for første avtaleår og kr. 1,00 pr. time for annet avtaleår. I tekstilindustrien hvor lønnsnivået for menn lå på 85 prosent av det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i hele industrien, ble partene enige om et lavtlønnstillegg på 60 øre pr. time i første avtaleår og 30 øre pr. time i annet avtaleår. Disse lavtlønnstilleggene ble retningsgivende for de øvrige typiske lavtlønnsbransjene. I enkelte bransjer med relativt høyt lønnsnivå ble det imidlertid gjennomført forhøyelser av ansiennitetstillegg, skifttillegg o. l. som resulterte i større prosentvise lønnstillegg i disse bransjene enn i de typiske lavtlønnsbransjene.

Etter tariffoppgjøret våren 1974 ble det to ganger i løpet av den to-årige tariffperioden gitt indekstillegg med henholdsvis 90 øre pr. time fra 10. desember 1974 og med 78 øre pr. time fra 10. oktober 1975. Disse tilleggene har i likhet med de generelle tileggene vært like store i alle bransjer, og de slår derfor prosentvis sterkere ut i lavtlønnsbransjene enn i høytlønnsbransjene.

Utviklingen i det relative lønnsnivået for menn fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1975 fremgår av tabell 3d. Bransjer med lønnsnivå under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og i transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av

lavtlønnsfagene ikke har endret seg meget fra 1965 til 1975.

For kvinner har det derimot funnet sted en heving av det relative lønnsnivå. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 75 prosent av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965, var det tilsvarende forhold 81 prosent i tilsvarende kvartal 1975.

Sammenlikner man lønnsnivået etter tariffrevisjonen i 1974, dvs. i 3. kvartal, med lønnsnivået i 3. kvartal 1975, har kjøttindustrien bedret sin relative plassering med 9 prosentenheter. Dette skyldes imidlertid at det var streik i kjøttindustrien i 3. kvartal 1974 slik at tarifftilleggene først slo ut i 4. kvartal 1974. I kjøttindustrien lå lønnsnivået i 3. kvartal 1975 på det samme relative nivå som i 3. kvartal 1965. Papirindustrien eller treforedlingsindustrien og sprengstoffindustrien har bedret sin relative plassering med henholdsvis 4 og 5 prosentenheter, rutebilselskapene med 5 prosentenheter og elektrokjemisk industri og tobakksfabrikkene med 2 prosentenheter. Mange bransjer har imidlertid tapt terreng i løpet av dette tidsrommet. Det gjelder hermetikkfabrikkene, margarinfabrikkene, møllene, garverier og lærfabrikkene, trevarefabrikkene, papirvareindustrien og maling- og lakkfabrikkene hvor lønnsnivået lå 4 prosentenheter lavere enn i 3. kvartal 1974 og i konfeksjonsindustrien og i sjokoladefabrikkene hvor lønnsnivået lå 3 prosentenheter lavere. Disse forandringene opp eller ned som også i større eller mindre grad skyldes tilfeldige forhold, endrer imidlertid ikke bildet av bransjenes relative plassering i lønnsbildet. Dette bildet var i 3. kvartal 1975 omtrent det samme som i de tidligere år som er gjengitt i tabell 3d.

Tabell 3d gir bare et grovt bilde av lønnsstrukturen og tallene fra bransje til bransje er ikke umiddelbart sammenliknbare. Dette skyldes såvel geografiske som bransjemessige og andre forhold. Tabellen gir et mer korrekt bilde av utviklingen. Da tallene bare gjelder et kvartal i året, må man være oppmerksom på at enkelte tall kan være påvirket av tilfeldigheter.

Tabell 3d. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå [1]) i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1975.

Voksne menn i industrien = 100.

	3. kv. 1965	3. kv. 1969	3. kv. 1971	3. kv. 1972	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975
Voksne menn:							
Bergverk	109	109	106	105	105	102	109
Industri i alt	100	100	100	100	100	100	100
Herav:							
Kjøttindustri	93	97	94	95	92	84	93
Konservesfabrikker	83	85	85	87	87	84	85
Fiskeindustri	97	98	92	90	90	88	87
Hermetikkfabrikker	78	80	81	83	83	85	81
Sildoljefabrikker	96	96	90	93	96	102	96
Margarinfabrikker	92	92	91	93	89	87	83
Møller	92	90	89	88	87	91	87
Bakerier	92	94	90	91	89	87	86
Sjokoladefabrikker	102	97	93	94	91	90	87
Bryggerier	91	95	92	92	98	95	94
Tobakksfabrikker	92	90	87	88	88	86	88
Tekstilfabrikker	87	87	86	86	85	85	85
Trikotasjefabrikker	86	88	—	—	—	—	—
Konfeksjonsfabrikker	92	92	89	89	87	88	85
Garverier og lærfabrikker	94	90	89	93	91	89	85
Lærvare- og sportsartikkelfabrikker	99	91	92	88	90	82	81
Skofabrikker	95	93	88	86	88	82	81

[1]) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o. l.

	3. kv. 1965	3. kv. 1969	3. kv. 1971	3. kv. 1972	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975
Trelastbruk	88	88	86	88	87	93	88
Trevarefabrikker	102	100	97	95	96	94	90
Møbelindustri	92	95	90	90	89	86	84
Papirindustri	98	95	98	97	97	98	102
Wallboardfabrikker	99	94	98	102	100	104	97
Eskefabrikker	106	103	100	101	100	97	96
Papirvarefabrikker	99	104	98	94	97	95	91
Bokbinderier	105	106	102	103	102	97	97
Boktrykkerier	113	114	111	111	110	105	105
Litotrykkerier	108	114	110	111	110	106	105
Sprengstoffindustri	102	99	103	100	100	99	105
Gummivarefabrikker	100	96	95	93	93	90	89
Maling- og lakkindustri	93	95	94	94	93	96	92
Plastindustri	95	93	95	97	95	94	92
Oljemøller og fettraffinerier	96	94	100	103	102	109	97
Teglverk	89	91	88	86	86	90	83
Fajanse-/porselensindustri	101	101	97	94	96	96	96
Glassverk	100	94	98	95	95	92	93
Sement- og lettbetongindustri	112	111	110	110	107	115	106
Stenindustri	100	106	101	101	97	95	92
Betongvarefabrikker	107	106	102	98	98	97	94
Elektrokjemisk industri	98	96	102	99	99	104	106
Jern- og metallindustri	105	105	105	106	105	104	104
Bilverksteder	100	98	94	95	95	94	92
Karosserifabrikker	106	102	103	101	101	96	96
Radiofabrikker	102	101	101	99	97	93	98
Gullsmedfirmaer	—	—	—	105	103	105	96
Byggevirksomhet	122	120	118	117	114	108	108
Anleggsvirksomhet	161	153	144	149	146	140	144
Landtransport	91	90	90	92	94	92	94
Herav:							
Rutebilselskaper	89	87	87	90	92	91	96
Voksne kvinner:							
Industri i alt[1])	75,0	77,2	78,2	79,5	79,7	80,3	81,0

[1]) Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o. l. samt overtidstillegg og skifttillegg.

KAPITTEL 4

Konsumprisutviklingen i senere år.

1. Bevegelsen i konsumprisindeksen.

Prisstigningen fra januar 1974 til desember 1975 ifølge den offisielle konsumprisindeks framgår av tabell 4a. For å kunne sammenlikne tallene med tall i tidligere rapporter har en også angitt konsumprisutviklingen i 1974 etter den gamle konsumprisindeksen.[1])

Tabell 4a. Konsumprisindeks (1974=100).

	Jan.	Feb.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Gj.-snitt
1974	95,9	96,9	97,9	98,6	98,6	99,2	100,0	100,8	101,6	102,6	103,3	104,2	100,0
1975	107,1	107,5	108,7	109,4	109,9	111,1	113,2	112,8	114,4	114,8	115,5	115,7	111,7

Konsumprisindeks (1968=100).

1974	145,7	147,6	149,3	150,3	150,1	151,0	152,8	153,7	155,5	157,0	158,3	160,1	152,6

Den sterke prisstigningen i årene siden 1968/69 har fortsatt også i 1974 og 1975. Målt som endring i gjennomsnittet for året, steg konsumprisindeksen med 9,4 prosent fra 1973 til 1974 og med 11,7 prosent fra 1974 til 1975. Fra januar til desember 1975 (11 måneder) var stigningen 8,0 prosent. I andre vestlige land sett under ett kulminerte prisstigningsbølgen i 1973—74, men også i 1975 var prisstigningen sterk. I hele 1974 og fram til sommeren 1975 steg verdien på den norske krone noe som til en viss grad bidrog til å dempe stigningen i det innenlandske prisnivå. (Jfr. kapittel 6 om konkurranseevnen.) I hovedtrekk synes den viktigste faktoren bak den norske konsumprisutviklingen i 1974 å ha vært den samtidige sterke stigningen i importprisene, mens innenlandske faktorer synes å ha stått for det viktigste bidraget til prisstigningen i 1975. Delvis er imidlertid disse faktorer påvirket av ettervirkninger av den sterke stigningen i utenlandsprisene i 1973 og 1974.

I perioden fra januar 1974 til desember 1975 gjennomførte myndighetene en rekke nye tiltak for å dempe prisstigningen. Fra februar 1974 ble det innført avansestopp i varehandelen; lettelser i denne avansestoppen ble gitt fra juni og videre utover i 1974 og 1975. Avansestoppen ble helt opphevet i månedsskiftet mai/juni 1975. Fra mars til august i 1975 var det avanseregulering på store deler av importen av varer i britiske pund og US dollar. Som et ledd i det kombinerte indeksoppgjøret høsten 1975 gjennomførte Regjeringen prisstopp med virkning fra 1. september 1975 til 1. januar 1976. Etter prisstoppbestemmelsene kunne lønnsøkinger som følge av lønnsoppgjøret ikke regnes inn i prisene, men produsentene fikk adgang til å dekke kostnadsøking som følge av økte råvarepriser.

Subsidiene på enkelte matvarer og transporttjenester økte flere ganger i 1974, blant annet som ledd i tariffoppgjørene og revisjonen av jordbruksavtalen. Også i forbindelse med den kombinerte løsningen av indeksoppgjøret høsten 1975 ble det gitt økte subsidier på enkelte matvarer, men ellers ble ikke subsidietiltak brukt til å dempe prisstigningen i samme grad i 1975 som i 1974. Fra januar 1974 ble det gitt kompensasjon for merverdiavgiften på blant annet frossenfisk og en del kjøttvarer. Ordningen ble utvidet til å gjelde middagshermetikk av fisk fra 1. januar 1975 og fersk fisk fra 15. august 1975. En regner med at økte subsidier og momskompensasjon bidrog til å redusere konsumprisstigningen med —2,6 prosentenheter i 1974 og —0,5 prosentenheter i 1975. Avgiften på elektrisk kraft levert til produksjon ble hevet fra 1. mai 1974, avgiften på drikkevarer og tobakksvarer ble satt opp henholdsvis 1. januar og 1. mars 1975. Avgiftsøkinger bidrog til konsumprisstigningen med 0,3 prosentenheter i 1974 og 0,1 prosentenheter i 1975.

[1]) Omleggingen av konsumprisindeksen i 1975 har ført til visse endringer i vektgrunnlaget ved beregning av konsumprisindeksen. I Statistisk Sentralbyrås Håndbøker nr. 32 er det gjort nærmere rede for dette. I denne rapporten uttrykker endringstall fra 1973 til 1974 endringer i den gamle indeksen og endringstall fra 1974 til 1975 endringer i den nye indeksen.

Tabell 4b. Endringer i konsumprisindeksen p.g.a. endringer i de enkelte grupper — Totalindeksen.

Vareslag	15. jan. 1974 til 15. apr. 1974	15. apr. 1974 til 15. juli 1974	15. juli 1974 til 15. okt. 1974	15. okt. 1974 til 15. jan. 1975	15. jan. 1974 til 15. jan. 1975	15. jan. 1974 til 15. des. 1974	15. jan. 1975 til 15. apr. 1975	15. apr. 1975 til 15. juli 1975	15. juli 1975 til 15. okt. 1975	15. okt. 1975 til 15. des. 1975	15 jan. 1975 til 15. des. 1975
Totalindeks	2,70	1,65	2,33	4,42	11,11	8,25	2,30	3,86	1,62	0,84	8,62
Matvarer i alt	0,64	0,45	0,53	1,08	2,69	2,11	0,64	2,70	–0,20	0,29	3,43
Drikkevarer og tobakk	0,08	0,08	0,03	0,42	0,62	0,29	0,12	0,04	0,18	—	0,34
Klær og skotøy	0,43	0,12	0,27	0,14	0,97	0,99	0,28	–0,06	0,36	0,08	0,66
Bolig, lys og brensel	0,51	0,04	0,15	0,65	1,35	0,82	0,31	0,16	0,22	0,14	0,83
Møbler, husholdningsartikler	0,25	0,33	0,33	0,37	1,29	1,13	0,34	0,26	0,20	0,08	0,87
Helsepleie	0,01	—	0,08	0,21	0,30	0,15	0,06	0,01	0,10	—	0,17
Reiser og transport	0,66	0,34	0,38	0,72	2,09	1,51	0,23	0,37	0,48	0,14	1,23
Fritidssysler, utdanning	0,02	0,11	0,33	0,37	0,83	0,56	0,14	0,13	0,17	0,07	0,51
Andre varer og tjenester	0,10	0,18	0,23	0,46	0,97	0,69	0,18	0,25	0,11	0,04	0,58
Matvarer:											
Mjøl, gryn, bakervarer	0,07	0,14	0,08	0,07	0,35	0,30	0,10	0,03	0,01	—	0,14
Kjøtt, kjøttvarer, flesk	0,01	0,07	–0,07	0,46	0,47	0,20	0,18	0,43	0,42	0,19	1,21
Fisk, fiskevarer	0,06	0,06	0,08	0,01	0,20	0,20	–0,01	0,02	–0,19	0,01	–0,17
Mjølk, fløte, ost, smør og egg	0,11	–0,31	0,36	0,10	0,26	0,19	0,02	1,01	0,05	0,08	1,17
Margarin, spiseolje o. l.	0,05	–0,08	0,09	0,08	0,14	0,09	–0,04	–0,02	0,03	–0,02	–0,07
Grønnsaker, frukt og bær	0,08	0,35	0,09	–0,08	0,44	0,39	0,22	0,41	0,08	–0,15	0,57
Poteter, varer av poteter	0,07	0,09	–0,27	0,03	–0,08	–0,09	0,02	0,87	–0,44	0,03	0,48
Sukker	0,12	0,02	0,09	0,31	0,55	0,52	0,01	–0,01	–0,35	—	–0,35
Kaffe, te, kakao, kokesjokolade	0,03	0,01	0,01	–0,05	—	–0,01	–0,07	–0,05	0,23	0,13	0,25
Andre matvarer	0,04	0,10	0,07	0,15	0,36	0,32	0,21	0,01	–0,04	0,02	0,20
Bolig, lys og brensel	0,51	0,04	0,15	0,65	1,35	0,82	0,31	0,16	0,22	0,14	0,83
Bolig og vedlikeholdsutgifter	0,22	0,19	0,18	0,13	0,72	0,71	0,35	0,14	0,13	0,05	0,68
Lys og brensel	0,29	–0,15	–0,03	0,52	0,63	0,11	–0,04	0,02	0,09	0,09	0,15

Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger til to desimaler.

Tabell 4b viser hvilket bidrag, uttrykt i poeng, de enkelte vare- og tjenestegrupper har gitt til stigningen i konsumprisindeksen fra januar 1974 til desember 1975. Fra januar 1974 til januar 1975 bidrog gruppen Møbler og husholdningsartikler relativt mest til prisstigningen i forhold til gruppens vekt i indeksen, mens gruppen Klær og skotøy og Fritidssysler, utdanning bidrog relativt minst. Innenfor gruppen Matvarer var utviklingen svært ujevn. Sukker stod i en særstilling med en prisstigning fra januar 1974 til januar 1975 på hele 168 prosent. Også gruppen Mjøl, gryn og bakervarer bidrog relativt sterkt til konsumprisstigningen i denne perioden. På grunn av økte subsidier var bidraget fra gruppene Kjøtt, kjøttvarer, flesk og Mjølk, fløte, ost, smør og egg beskjedent.

Fra januar til desember i 1975 bidrog indeksen for gruppen Matvarer relativt sterkt til stigningen i konsumprisindeksen, mens gruppen Klær og skotøy også i denne perioden bidrog lite i forhold til gruppens vekt i totalindeksen. Med unntak av gruppen Matvarer — og til en viss grad også gruppen Møbler og husholdningsartikler — viste delindeksene i konsumprisindeksen en noenlunde like sterk øking i 1974 og 1975. Av matvarene viste poteter, mjølk, kjøtt og grønnsaker prisøking i 1975. Dette skyldes dels dårlig årsvekst i jordbruket og dels at justeringsoppgjøret ved inngangen til jordbruksavtalens annet år, i høyere grad enn året før, ble gjennomført ved en øking i kjøperprisene. Delindeksene for gruppene Fisk, fiskevarer og Sukker bidrog forholdsvis sterkt til en reduksjon i prisindeksen for gruppen Matvarer, men sukkerprisene lå i 1975 likevel på et høyt nivå sammenliknet med årene før 1974.

Tabell 4c. Konsumprisindeks. Endring i totalindeksen på grunn av endringer i enkelte grupper. Prosent.

Periode			Total indeks	Total indeks uten matvarer	Matvarer i alt	Herav		
						Poteter, gr.saker, frukt og bær	Sjok. og sukker m.m. kaffe og te	Andre matvarer
15. jan.	1960—15. jan.	1961	0,77	1,23	–0,46	0,03	–0,16	–0,33
—»—	1961— —»—	1962	4,97	2,35	2,62	0,34	–0,16	2,44
—»—	1962— —»—	1963	4,92	2,16	2,76	1,61	0,08	1,07
—»—	1963— —»—	1964	3,70	1,91	1,79	–1,00	1,44	1,35
—»—	1964— —»—	1965	6,18	3,49	2,69	1,34	–0,52	1,87
—»—	1965— —»—	1966	3,27	2,62	0,65	0,26	–0,54	0,93
—»—	1966— —»—	1967	5,23	3,33	1,90	0,16	–0,22	1,96
—»—	1967— —»—	1968	5,32	2,67	2,65	0,85	0,06	1,74
—»—	1968— —»—	1969	2,63	1,62	1,01	0,10	0,02	0,89
—»—	1969—15. des.	1969 [1])	3,03	1,58	1,45	0,32	0,21	0,92
—»—	1970—15. jan.	1971	7,38	4,72	2,66	0,11	0,38	2,17
—»—	1971— —»—	1972	5,96	4,31	1,65	0,28	—	1,37
—»—	1972— —»—	1973	6,83	4,41	2,42	0,70	0,44	1,28
—»—	1973— —»—	1974	8,49	6,56	1,93	0,46	0,16	1,31
15. jan.	1974—15. apr.	1975	2,81	2,15	0,66	0,15	0,23	0,28
15. apr.	1974—15. juli	1974	1,68	1,22	0,46	0,46	0,04	–0,04
15. juli	1974—15. okt.	1974	2,33	1,81	0,52	–0,14	0,10	0,56
15. okt.	1974—15. jan.	1975	4,31	3,26	1,05	–0,04	0,24	0,85
15. jan.	1974—15. jan.	1975	11,58	8,78	2,80	0,40	0,86	1,54
15. jan.	1975—15. apr.	1975	2,15	1,55	0,60	0,23	–0,07	0,44
15. apr.	1975—15. juli	1975	3,52	1,06	2,46	1,31	–0,06	1,21
15. juli	1975—15. okt.	1975	1,43	1,60	–0,17	–0,16	0,05	–0,06
15. okt.	1975—15. des.	1975	0,73	0,49	0,24	–0,10	0,12	0,22
15. jan.	1975—15. des.	1975	8,05	4,85	3,20	1,07	0,04	2,09

[1]) En har her benyttet perioden 15. januar—15. desember for å unngå virkningen av momsen. Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger til to desimaler.

Tabell 4c, gir tall for konsumprisindeksen tilbake til 1960 og en omregning av hovedtallene i tabell 4b med bidragene fra de enkelte gruppene i konsumprisindeksen til utviklingen i totalindeksen regnet i prosentenheter. Det er lagt vekt på å få fram bidraget til stigningen i totalindeksen fra gruppen Matvarer. Hovedtrekkene i utviklingen i disse gruppene i 1974 og 1975 er kommentert i tilknytning til tabell 4b.

2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor.

For å belyse noen av de sentrale faktorer bak konsumprisindeksen nærmere, kan vi gruppere prismaterialet som samles inn til beregningene av konsumprisindeksen i følgende seks hovedgrupper (gruppering etter leveringssektor), se tabell 4d:

1. jordbruksvarer
2. fiskevarer
3. andre norskproduserte konsumvarer
4. importerte konsumvarer
5. husleie
6. andre tjenester

Hovedgruppen er oppdelt videre i undergrupper, etter bearbeidingsgrad i gruppe 1, etter påvirkning av utenlandspriser i gruppe 3, etter norsk konkurranse i gruppe 4 og etter innsats av arbeidskraft i gruppe 6. Klassifikasjonen er foretatt av Statistisk Sentralbyrå på grunnlag av representantvarene som brukes i konsumprisberegningene.[1])

Enkelte av representantvarene faller ikke uten videre naturlig i en av de 10 gruppene i tabell 4d, noe vi må ha for øyet ved tolkning av tallene. Det er også grunn til å minne om at konsumprisindeksen gir priser i butikk, prisindeksen for importvarer vil således være et gjennomsnitt av en prisindeks for varer ved innførsel til Norge og en prisindeks for de tjenester som er forbundet med omsetning av dem innenlands. Tilsvarende forhold gjelder for jordbruksvarer og fiskevarer: Tabell 4d's prisindekser for disse varene er påvirket ikke bare av de prisene produsentene oppnår, men også av foredlings- og markedsføringskostnader, og av subsidier som utbetales gjennom, og avgiftsordninger som er pålagt, fordelings- og omsetningsleddene.

Fra januar 1974 til desember 1975 steg konsumprisindeksen i alt med 20,7 prosent. Når vi måler endringen i konsumprisindeksen over året 1974 fra januar 1974 til januar 1975 og endringen over året 1975 fra desember 1974 til desember 1975, ser vi av tabell 4d at stigningen var noe sterkere i 1974 — 11,7 prosent — enn i 1975 da stigningen var 11,0 prosent.

Tabell 4d viser at delindeksene for alle grupper unntatt 1. Jordbruksvarer steg sterkere i 1974 enn i 1975. Særlig markert var forskjellen i endringstakt for 1.1 Mindre bearbeidde jordbruksvarer og 2. Fiskevarer i de to periodene. Mindre bearbeidde jordbruksvarer økte med 6,4 prosent fra januar 1974 til januar 1975 og med 28,5 prosent fra desember 1974 til desember 1975. Fiskevarer økte med 11,0 prosent i 1974 og gikk ned med 8,8 prosent i 1975. Utviklingen i prisen på jordbruksvarer må, som tidligere nevnt, ses i sammenheng med ulikt omfang av subsidieøkingen i de to årene og til dels dårlig årsvekst i 1975. Justeringsoppgjøret i jordbruket i juli 1975 bidrog sterkt til at stigningen i indeksen for Jordbruksvarer ble 16,9 prosent fra april til juli. Indeksen for gruppen Jordbruksvarer steg med 7,4 prosent i 1974 og 26,5 prosent i 1975. Stigningen i prisindeksen sett under ett for andre leveringssektorer enn Jordbruksvarer var i 1974 12,4 prosent og i 1975 8,5 prosent. Reduksjonen i prisstigningstakten fra 1974 til 1975 for gruppene 3. Andre norskproduserte konsumvarer og 4. Importerte konsumvarer i de to årene lå om lag på samme nivå. Innen disse to gruppene viste 3. Andre norsk-produserte konsumvarer lite påvirket av verdensmarkedets priser den minste forskjellen i stigningstakt i de to årene, mens gruppene 3.2 og 3.3 (Andre norsk-produserte konsumvarer med priser påvirket av verdensmarkedets priser) viste til dels markert nedgang i prisstigningstakt fra 1974 til 1975. Dette indikerer at den innenlandske kostnadsutviklingen var av relativt større betydning for prisutviklingen i 1975 enn i 1974. For gruppen 6. Andre tjenester var reduksjonen i prisstigningstakt fra 1974 til 1975 mindre markert, undergruppen 6.1 Andre tjenester med lønn som dominerende prisfaktor viste i begge år sterkere stigning enn totalindeksen. Av tabell 4d ser vi også at indeksen for gruppe 4.2 (Importerte konsumvarer med

1) En fullstendig redegjørelse for grupperingen er gitt i Statistisk Sentralbyrås håndbøker nr. 32. I gruppe 1.1 har vi slike stort sett norskproduserte varer som f.eks. ferskt kjøtt, melk og friske grønnsaker og i gruppe 1.2 f.eks. kjøtthermetikk, smør, ost og hermetiske grønnsaker. I gruppe 3.1 har vi f.eks. brød, boller, øl, mineralvann, såpe og norskprodusert vin og brennevin; i gruppe 3.2 f.eks. sjokolade, drops, norskproduserte elektriske artikler, tobakk, maling, og i gruppe 3.3 f.eks. det meste av trikotasje og bekledningsvarer ,skotøy, møbler og enkelte elektriske artikler. I gruppe 4.1 har vi f.eks. te og kaffe, importert vin og brennevin og biler, og i gruppe 4.2 f.eks. enkelte tekstilvarer og toalettartikler. Gruppe 6.1 inneholder f.eks. rensing og vask, håndverksarbeide, lege- og tannlegetjenester og undervisning, og gruppe 6.2 f.eks. kino, restaurantbesøk og reiser med offentlige transportmidler.

Tabell 4d. Konsumprisindeks. Indekstall for varer og tjenester etter leveringssektor (1974=100). Prosentvis stigning og bidrag til endring i totalindeksen 1974—1975.

Vare- eller tjenestegruppe	Vekt	1974					1975					15. jan. 1974 15. jan. 1975		15. des. 1974 15. des. 1975	
		15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	A	B	A	B
1. Jordbruksvarer	0,1401	98,9	100,7	100,4	100,8	102,4	106,2	108,4	126,7	127,4	129,5	7,4	1,04	26,5	3,71
1.1 Mindre bearbeidde	0,0901	99,0	101,6	100,1	100,9	102,5	105,3	106,7	130,0	129,6	131,7	6,4	0,58	28,5	2,57
1.2 Mer bearbeidde	0,0500	98,8	99,1	100,9	100,6	102,2	108,0	111,6	120,7	123,4	125,5	9,3	0,47	22,8	1,14
2. Fiskevarer	0,0193	94,3	97,1	100,2	104,2	105,1	104,7	104,1	105,4	95,4	95,9	11,0	0,21	–8,8	–0,17
3. Andre norskproduserte konsumvarer	0,4003	94,6	98,4	100,3	103,1	104,6	107,4	110,4	111,3	113,8	114,4	13,5	5,40	9,4	3,77
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	0,1535	95,7	97,5	100,4	103,5	105,2	110,9	114,1	115,9	118,1	118,4	15,9	2,44	12,6	1,93
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	0,0415	94,3	97,8	99,3	104,0	107,4	108,6	112,1	110,6	112,7	112,5	15,2	0,63	4,8	0,20
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	0,2053	93,9	99,3	100,4	102,7	103,6	104,6	107,3	108,0	110,9	111,9	11,4	2,34	8,0	1,64
4. Importerte konsumvarer	0,1963	95,4	97,6	100,2	103,3	104,9	107,8	109,0	111,4	113,2	113,8	13,0	2,55	8,5	1,67
4.1 Uten norsk konkurranse	0,1454	94,8	97,4	100,0	103,5	105,3	108,3	109,4	112,1	114,1	114,8	14,2	2,06	9,0	1,31
4.2 Med norske konkurranse	0,0509	97,2	98,2	100,8	102,6	103,7	106,4	107,7	109,4	110,5	111,0	9,5	0,48	7,0	0,36
5. Husleie	0,0664	96,9	98,8	100,5	102,0	102,7	102,7	105,4	106,6	108,1	108,7	6,0	0,40	5,8	0,38
6. Andre tjenester	0,1776	96,9	98,5	100,2	102,3	104,3	107,9	110,1	112,2	113,6	114,3	11,4	2,02	9,6	1,71
6.1 Med arbeidslønn som dominerende prisfaktor	0,0567	96,4	97,3	99,0	103,0	106,7	109,8	112,3	115,6	119,4	121,1	13,9	0,79	13,5	0,77
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	0,1209	97,1	99,1	100,8	101,9	103,2	107,0	109,0	110,6	110,9	111,1	10,2	1,23	7,7	0,94
Total	1,000	95,9	98,6	100,3	102,6	104,2	107,1	109,4	113,2	114,8	115,7	11,7		11,0	

A: Prosentvis endring i delindeksene. B: Delindeksens bidrag til endring i totalindeksen. Prosentenheter.

norsk konkurranse) steg med relativt moderat stigningstakt både i 1974 og 1975. Enda mindre var stigningen i indeksen for 5. Husleie — et trekk ved konsumprisutviklingen vi har sett også i tidligere år.

Når jordbruksvarer holdes utenom, synes stigningstakten i konsumprisindeksen å ha kulminert i perioden fra 15. oktober 1974 til 15. januar 1975 med en stigning i kvartalet på omkring 5 prosent. Til sammenlikning var stigningstakten i konsumprisindeksen for de samme grupper i samme 3-månedersperiode ett år tidligere 2,8 prosent. I denne forbindelse kan det være av interesse å holde fram at stigningen i importprisindeksen for varer kulminerte fra 4. kvartal 1973 til 1. kvartal 1974, dvs. ett år tidligere. Det antyder at prisstigningsimpulser utenfra trenger betydelig tid for å slå fullt igjennom i vår egen økonomi.

Betydningen av prisstigningen på verdensmarkedet for prisutviklingen i de senere år i vårt eget land illustreres ellers av figur 4.1. Som kjent steg den norske importprisindeksen med bort imot 40 prosent fra 2. kvartal 1973 til 4. kvartal 1975. Figuren viser at særlig i 1974, men også i 1973 (og i første del av 1975) ble konsumprisindeksen i sterkere grad enn vanlig trukket i været på grunn av prisstigning på importerte konsumvarer og på norskproduserte varer med priser som påvirkes sterkt av verdensmarkedets priser. Oppgangen i indeksen i 1975 som følge av stigning i detaljprisene på jordbruksvarer må sees på bakgrunn av at detaljprisene på jordbruksvarer i de foregående år ble holdt nede ved økte subsidier.

Figur 4.1. Bidrag til konsumprisstigningen 1970—1975 basert på konsumprisindeksen etter leveringssektor.

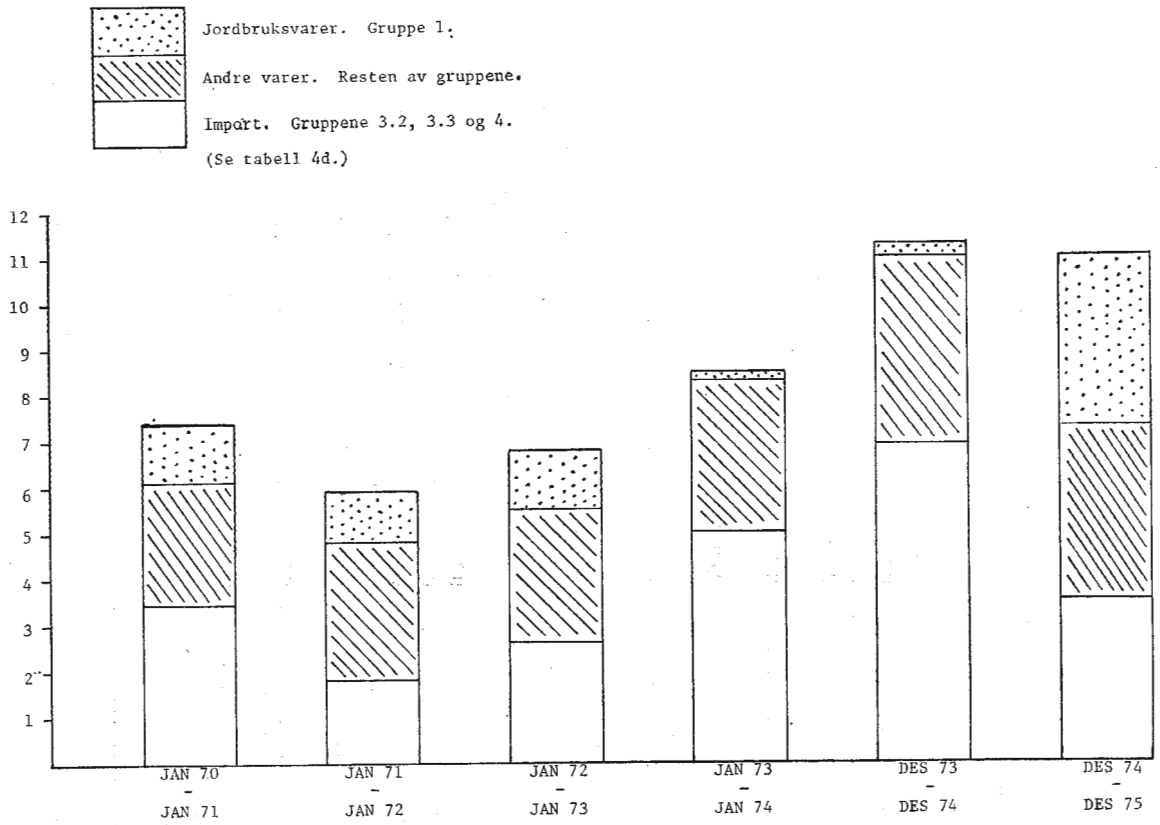

3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer.

For å kunne analysere konsumprisutviklingen for forskjellige typer av konsumenter, er det i tabell 4e foretatt en oppstilling av beregnede konsumprisindekser for enslige, ektepar uten barn, ektepar med 2 barn under 16 år og ektepar med 4 eller flere barn under 16 år for nivåene på total forbruksutgift i 1973 lik 17 500, 35 000, 52 500 og 70 000 kroner. Beregningene er utført i Statistisk Sentralbyrå og er basert på materialet fra forbruksundersøkelsen 1973 og prisstigningen for de forskjellige vareslag som inngår i konsumprisbe-

regningene.[1]) For enkelte kategorier av konsumenter er materialet i forbruksundersøkelsen for tynt til at en finner det forsvarlig å presentere resultater. Dette gjelder f.eks. enslige med utgiftsnivå på 52 500 og 70 000 kroner.

Tolkningen av indeksen kan gis ved følgende eksempel: Betrakt husholdningstypen «ektepar med 2 barn under 16 år» som hadde et utgiftsnivå på 52 500 kroner i 1973. Prisindeksen for denne gruppen i november 1975 viste 115,6 poeng. Det betyr at utgiften til det utvalg av varer og tjenester som denne husholdningen kjøpte i 1973, er steget med 15,6 prosent fra 1974 til november 1975.

Resultatene i tabell 4e peker i retning av at det ikke har vært vesentlige forskjeller i prisutvikling for de husholdningskategorier som betraktes. De forskjeller som framgår av tabellen er stort sett så små at de trolig ligger innenfor de usikkerhetsmarginer som en må regne med i slike beregninger. Det ser likevel ut til at justeringsoppgjøret i jordbruket i juli 1975 førte til en noe sterkere øking i konsumprisene for ektepar med barn enn for enslige og ektepar uten barn.

[1]) Om beregningsmetoden vises til Erik Biørn: «Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier». Artikler nr. 42 fra Statistisk Sentralbyrå, 1971. I Beregningsutvalgets rapport fra 1974 (NOU 1974:15 s. 25) er det gitt en tilsvarende tabell. De spesifiserte utgiftsnivåene i rapporten fra den gang refererte seg til forbruksundersøkelsen i 1967. De spesifiserte utgiftsnivåene i tabell 4e i denne rapporten er framkommet ved å la alle utgiftsnivåene i 1974-rapporten øke prosentvis like sterkt fra 1967 til 1973 som den registrerte øking i det gjenomsnittlige utgiftsnivå.

Tabell 4e. Konsumprisindeksen etter husholdningstype og utgiftsnivå[1]), 1974=100.

	1974				1975			
	Febr.	Mai	Aug.	Nov.	Febr.	Mai	Aug.	Nov.
Utgiftsnivå 17 500 kr.								
Enslig	96,9	98,5	100,8	103,0	107,5	109,7	112,5	115,1
Ektepar uten barn	96,9	98,4	101,0	103,0	107,7	109,8	113,4	116,0
Utgiftsnivå 35 000 kr.								
Enslig	96,8	98,6	100,7	103,0	107,4	109,6	112,2	114,8
Ektepar uten barn	96,9	98,5	100,8	103,0	107,5	109,6	112,8	115,4
Ektepar med 2 barn under 16 år	96,9	98,4	100,9	102,9	107,1	109,4	113,0	115,6
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	97,2	98,1	100,9	103,0	107,9	110,0	114,1	116,6
Utgiftsnivå 52 500 kr.								
Ektepar uten barn	96,8	98,6	100,8	103,0	107,4	109,6	112,5	115,1
Ektepar med 2 barn under 16 år	96,9	98,5	100,8	102,9	107,1	109,4	112,7	115,3
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	97,0	98,2	100,9	103,1	107,6	109,8	113,6	116,0
Utgiftsnivå 70 000 kr.								
Ektepar med 2 barn under 16 år	96,8	98,5	100,8	103,0	107,1	109,4	112,5	115,1
Ektepar med 4 eller flere barn under 16 år	97,0	98,3	100,8	103,1	107,5	109,7	113,3	115,8

[1]) Utgiftsnivåene referer seg til 1973 da forbruksundersøkelsen, som beregningene baseres på, ble gjennomført.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt.

Etter mønster av beregninger offentliggjort i tidligere rapporter, har Beregningsutvalget utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for enkelte grupper lønnstakere og trygdede i perioden 1959—1975.

De beregninger som er utført gjelder følgende grupper personer:

a) Lønnstakere med inntekt i 1975 på 30 000 kroner, 40 000 kroner, 50 000 kroner, 60 000 kroner og 70 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.
b) Lønnstakere med inntekt i 1975 på 70 000 kroner, 80 000 kroner, 100 000 kroner og 130 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig månedslønn for funksjonærer, etter N.A.F.'s statistikk. (For inntekter på 70 000 kroner har en illustrert utviklingen også når inntekten stiger i takt med en industriarbeiderinntekt.)
c) Trygdet ektepar med alderstrygd/grunnpensjon i folketrygden.

For gruppene under pkt. a og b er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis 2 og 4 barn under 17 år. Disponibel realinntekt beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra i inntekten, samtidig som en for barnefamilier legger barnetrygden til. Den resterende nominelle inntekt deflateres med konsumprisindeksen. Hovedresultatet av beregningene går fram av tabellene 5b og 5c. Utviklingen i de inntekter som inngår i beregningene er vist i tabell 5a. Beregningene gjelder således bare inntektstakere som har hatt en tilsvarende inntektsutvikling. En må regne med store individuelle variasjoner.

Utviklingen i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringene i de beløp inntektstakerne har igjen til privat forbruk når skattene er betalt og når en samtidig korrigerer for prisstigningen. Beregningene av skattene er foretatt etter forenklede forutsetninger. Ved overgangen fra beregnet årslønn til den skattemessige inntektsansettelse, har en bare tatt hensyn til minstefradraget og oppgjørsfradraget, selv om skattene også vil være avhengige av endringer i en rekke andre faktorer, eksempelvis regler om skattefri banksparing, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefeller, fradragsretten for sykedelen av folketrygdavgiften, gjeldsrenter osv. Vi-

Tabell 5a. Utvikling i inntekt før skatt 1959—1975. Indeks: 1959 = 100.

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner NAF's statistikk)	Årslønn for voksne funksjonærer (gj.snitt menn og kvinner NAF's statistikk)	Grunnpensjon for ektepar i alderstrygd/folketrygden
1959	100,0	100,0	100,0
1960	103,2	103,7	100,0
1961	108,6	109,9	111,3
1962	119,4	120,1	136,8
1963	126,1	126,4	144,0
1964	138,0	134,5	162,2
1965	149,4	144,6	180,4
1966	158,7	156,2	193,5
1967	170,8	168,3	232,0
1968	180,6	179,8	253,4
1969	192,0	190,6	288,7
1970	212,2	208,4	342,8
1971	236,5	229,9	396,6
1972	254,7	250,8	430,2
1973	280,1	274,9	464,5
1974	326,3	315,8	518,4
1975	391,8	374,9	592,7

dere har en bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakerne også mottar andre kontantstønader fra det offentlige. Spesielt bør nevnes at endringer i sykefravær påvirker beregningene gjennom anslagene for beregnet årslønn, men motposten som vil være endringer i sykestønadene, er ikke kommet med i beregningene. På bakgrunn av disse forenklede forutsetninger vil tallene for disponibel inntekt bare karakterisere utviklingen i grove trekk.

Endringene i disponibel realinntekt gir ikke uten videre uttrykk for endringene i befolkningens levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Den svake veksten i de yrkesaktives disponible inntekter fra 1970 til 1973 hadde sitt motstykke i større offentlig aktivitet på ulike felter. Også dette bidrog til å bedre den enkeltes levekår, men dette bidrag kommer ikke til uttrykk i tabellene. Den sterke veksten i ytelsene under folketrygden har eksempelvis skaffet befolkningen økt sikkerhet mot de problemer som kan oppstå ved sykdom, uførhet og alder; utbyggingen av undervisningssystemet har ført til bedre utdanning osv. Betydningen av den offentlige virksomhet for den enkelte kan likevel vanskelig tallfestes.

I de to siste årene har en hatt en sterk vekst i disponibel realinntekt for yrkesaktive. Store grupper med lave og midlere inntekter har hatt en vekst på 6—7 prosent pr. år. Også høyere inntekter har hatt vekst, men veksten har vært svakere. For inntekter på 130 000 kroner i 1975 viser beregningene en vekst på om lag 2 prosent pr. år.

Økingen de to siste årene har kompensert for den svake veksten i årene 1970—1973 slik at veksten i disponibel realinntekt i 1970-årene ligger på linje med veksten i 1960-årene for lavere og midlere inntekter, om lag 3 prosent pr. år. De høyeste inntektene har hatt en svakere vekst i 1970-årene enn tidligere.

I motsetning til lønnstakerne hadde de trygdede en sterkere vekst i de første årene etter 1970 og svakere vekst i de to siste årene. For 1970-årene sett under ett, har disponibel realinntekt for trygdede ektepar med minstepensjon steget med 3,7 prosent pr. år i gjennomsnitt. Dette er på linje med yrkesaktive med lave inntekter. Minstepensjonen omfatter grunnbeløp, kompensasjonstillegg og særtillegg. Etter hvert blir det flere pensjonister som opparbeider seg rett til tilleggspensjon under folketrygden. Dette vil bidra til at gjennomsnittspensjonene stiger sterkere enn minstepensjonen.

Tabell 5b. Utvikling i disponibel realinntekt 1959—1975. Gjennomsnittlig årlig vekst. Prosent.

	1959–1969	1969–1975	1970–1973	1973–1975	1973–1974	1974–1975
Inntekt 30 000 kr. i 1975						
Enslig	2,7	4,4	1,2	7,9	8,7	7,0
Ektepar m/2 barn	3,0	3,6	0,9	6,3	6,3	6,3
Ektepar m/4 barn	3,2	3,3	0,0	4,3	4,4	4,2
Inntekt 40 000 kr. i 1975						
Enslig	2,6	3,7	0,3	7,7	8,8	6,6
Ektepar m/2 barn	2,8	3,0	0,7	5,9	5,3	6,6
Ektepar m/4 barn	2,9	3,1	0,0	4,4	3,9	4,8
Inntekt 50 000 kr. i 1975						
Enslig	2,6	3,1	0,1	7,9	7,6	8,2
Ektepar m/2 barn	2,6	2,7	0,1	6,6	6,5	6,6
Ektepar m/4 barn	2,8	2,6	–0,5	5,1	5,1	5,1
Inntekt 60 000 kr. i 1975						
Enslig	2,4	2,8	–0,1	7,7	7,2	8,2
Ektepar m/2 barn	2,3	2,6	–0,1	6,7	7,3	6,2
Ektepar m/4 barn	2,7	2,1	–0,5	5,4	5,9	4,9
Inntekt 70 000 kr. i 1975[1])						
Enslig	2,1	2,5	–0,4	7,1	6,4	7,8
Ektepar m/2 barn	2,1	2,6	–0,3	6,7	6,5	6,8
Ektepar m/4 barn	2,6	1,8	–0,6	5,5	5,4	5,5
Inntekt 70 000 kr. i 1975[2])						
Enslig	2,0	1,9	–0,5	6,1	5,3	6,8
Ektepar m/2 barn	1,9	2,1	–0,3	5,7	5,5	5,9
Ektepar m/4 barn	2,4	1,4	–0,7	4,6	4,5	4,8
Inntekt 80 000 kr. i 1975						
Enslig	1,8	1,5	–0,7	5,2	4,4	6,1
Ektepar m/2 barn	1,8	2,0	–0,5	5,4	4,7	6,1
Ektepar m/4 barn	2,1	1,3	–0,8	4,4	3,9	5,0
Inntekt 100 000 kr. i 1975						
Enslig	1,6	0,8	–1,2	3,8	2,8	4,8
Ektepar m/2 barn	1,6	1,5	–0,9	4,0	3,2	4,9
Ektepar m/4 barn	1,7	0,9	–1,2	3,3	2,7	4,0
Inntekt 130 000 kr. i 1975						
Enslig	1,5	0,0	–2,5	2,3	1,7	3,0
Ektepar m/2 barn	1,6	0,7	–2,2	2,4	1,4	3,3
Ektepar m/4 barn	1,6	0,2	–2,3	1,9	1,1	2,7
Trygdet ektepar						
Inntekt 20 696 kr. i 1975	7,5	3,7	3,5	2,2	2,0	2,3

1) Forutsatt inntektsutvikling som for industriarbeider.
2) Forutsatt inntektsutvikling som for funksjonær.

Tabell 5c. Utviklingen i disponibel realinntekt 1959—1975. 1959 = 100.

	Inntekt 30 000 kr. i 1975			Inntekt 40 000 kr. i 1975			Inntekt 50 000 kr. i 1975			Inntekt 60 000 kr. i 1975			Inntekt 70 000 kr. i 1975[1])		
	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn
1959	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1960	102,0	101,9	101,6	102,2	102,2	101,9	102,4	102,3	102,1	102,5	102,4	102,2	102,6	102,2	102,3
1961	102,9	103,6	103,0	103,6	104,1	103,6	104,6	104,9	104,4	104,8	104,8	104,6	104,1	103,5	104,1
1962	106,8	107,7	107,5	107,7	108,3	107,2	108,3	108,7	107,5	107,2	106,5	106,8	106,5	105,4	107,0
1963	110,2	112,1	113,2	110,9	112,4	112,4	111,4	112,6	112,5	110,0	109,3	111,3	109,9	108,6	111,2
1964	113,7	114,6	113,6	113,6	114,4	113,5	114,7	115,3	114,4	112,7	111,9	113,0	111,9	110,9	113,1
1965	118,0	121,0	120,8	118,7	121,0	119,9	116,8	118,7	118,3	117,2	116,6	118,7	113,9	114,1	117,1
1966	122,2	124,0	123,9	122,8	124,1	122,1	120,7	121,7	120,8	120,8	119,7	121,3	116,9	116,8	119,8
1967	124,4	128,3	129,2	123,5	126,0	127,1	122,3	123,2	125,2	120,4	120,0	124,2	117,8	117,8	123,6
1968	126,8	130,4	133,3	125,1	127,9	129,0	125,3	125,6	128,3	123,1	122,3	127,3	119,9	119,5	125,6
1969	130,1	133,9	136,5	129,3	132,1	132,8	128,8	129,2	132,0	126,3	125,9	131,0	123,1	122,5	128,6
1970	139,7	142,5	152,6	137,6	137,4	146,1	132,7	133,4	141,1	129,0	128,9	135,8	125,6	126,3	131,5
1971	144,9	145,8	153,4	140,7	140,4	147,2	135,6	136,1	142,2	131,1	130,6	136,3	127,0	127,5	131,6
1972	143,9	143,8	150,4	138,3	138,5	144,4	133,5	133,2	138,7	128,7	128,1	133,3	124,8	125,2	128,9
1973	149,3	150,1	155,7	143,0	144,7	149,8	137,0	137,4	142,4	132,3	132,3	137,1	127,7	128,7	132,0
1974	157,4	155,6	159,3	150,9	147,9	151,9	143,3	142,4	146,3	137,8	138,0	141,7	132,1	133,5	135,9
1975	168,5	165,4	166,0	160,8	157,7	159,2	155,0	151,9	153,7	149,1	146,5	148,6	142,4	142,6	143,5

[1]) Forutsatt inntektsutvikling som for industriarbeider.

Tabell 5c forts. Utviklingen i disponibel realinntekt 1959—1975. 1959 = 100.

	Inntekt 70 000 kr. i 1975[2])			Inntekt 80 000 kr. i 1975			Inntekt 100 000 kr. i 1975			Inntekt 130 000 kr. i 1975			Trygdet ektepar Inntekt 20 696 kr. i 1975
	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	
1959	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1960	103,0	102,6	102,7	102,8	102,4	102,8	102,5	102,4	102,1	102,4	102,2	102,0	99,8
1961	104,9	104,2	105,2	104,7	104,3	105,3	103,6	103,4	103,1	103,3	103,0	102,6	108,4
1962	106,8	105,7	107,7	105,1	104,7	106,4	104,4	103,8	103,5	103,4	102,9	102,2	126,3
1963	110,0	108,9	111,5	108,0	107,7	109,9	106,7	106,1	106,2	104,8	104,5	104,1	129,7
1964	107,0	106,8	109,1	106,5	106,7	108,9	104,7	104,6	104,6	102,1	102,1	101,8	138,3
1965	110,1	110,8	113,7	109,5	110,8	113,4	107,9	109,1	109,8	105,1	107,0	107,9	147,5
1966	114,7	115,0	118,2	113,7	114,5	116,8	111,7	112,4	112,4	108,4	109,9	110,3	153,2
1967	115,6	115,9	121,4	113,6	114,5	118,0	111,0	111,8	112,8	109,3	110,6	111,7	175,9
1968	118,8	118,5	124,2	117,5	117,8	120,9	115,0	115,3	115,9	114,6	115,1	115,5	185,6
1969	121,6	121,2	126,7	119,6	119,9	123,0	117,0	117,4	117,9	115,9	116,8	117,0	205,3
1970	122,8	124,1	128,7	120,6	123,0	124,9	118,4	121,6	120,6	119,2	123,7	122,1	220,3
1971	123,0	124,1	127,8	120,9	123,1	124,2	117,7	121,0	119,4	115,1	120,0	118,2	240,1
1972	122,2	123,2	126,3	119,4	121,7	122,4	116,0	119,3	117,4	112,8	117,9	115,8	242,6
1973	121,0	122,8	125,9	118,3	121,3	121,9	114,2	118,2	116,4	110,4	115,9	114,0	244,0
1974	127,5	129,5	131,6	123,5	126,9	126,7	117,4	122,0	119,5	112,3	117,6	115,2	248,9
1975	136,2	137,1	137,9	131,0	134,6	133,0	123,0	128,0	124,3	115,7	121,4	118,3	254,7

[2]) Forutsatt inntektsutvikling som for funksjonær.

KAPITTEL 6

Utviklingen i Norges konkurranseevne.

Konkurranseevnen overfor utlandet påvirkes av en rekke faktorer som f. eks. utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, utviklingen i næringslivets struktur, prisutviklingen, valutakursene, arbeidskonflikter og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet.

I dette kapitlet har en behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan beskrives tallmessig. Analysen omfatter ikke alle faktorer av betydning. Den gir heller ikke grunnlag for sammenveiing av de enkelte faktorer som delvis trekker i motsatt retning.

1. Konsumprisene.

Tabell 6a viser utviklingen i konsumprisene i en del OECD-land i perioden 1966—75.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel sterkt avhenge av hvilket tidsrom som betraktes. Dertil kommer at i den perioden tabellen omfatter, har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av til dels omfattende endringer i de indirekte skatter.

Prisstigningen i 1970-årene har jamt over vært markert sterkere enn i 1960-årene. Fra 1960 til 1970 steg prisene i de européiske OECD-land med 3,9 prosent pr. år (veid gjennomsnitt). Fra 1970 til 1975 var den årlige stigningen omtrent 10 prosent. Prisstigningen hadde en akselererende utvikling fram til 1974, mens den i 1975 for de fleste land var noe svakere enn året før.

Tabell 6a viser omtrent samme prisstigning for Norge, Belgia, Frankrike og Nederland fra 1970 til 1975. Prisene steg noe svakere i Sverige, Sveits, Østerrike og Canada, mens Vest-Tyskland og Sambandsstatene hadde den klart minste prisstigning. I de øvrige land tabellen omfatter, steg prisene sterkere enn i Norge. Den markert sterkeste stigning i dette tidsrommet fant sted i Storbritannia.

Ved vurdering av tallene må en ta i betraktning at kursen på norske kroner gjennomgående har steget i forhold til andre lands valutaer.

2. Engrospriser.

Tabell 6b gir en oversikt over utviklingen i engrosprisindeksen i Norge og en veid indeks for konkurrerende land. Sammenveiingen bygger både på konkurrentenes betydning på våre eksportmarkeder og er også avhengig av i hvilken grad de konkurrerer med norske produsenter på det innenlandske marked. Vektene er beregnet på grunnlag av materiale fra 1963. For de fleste land er engrosprisindeksen oppgitt uten desimal, slik at avvik på noen tiendedeler mellom den norske prisutviklingen og utviklingen i konkurrerende land ikke nødvendigvis gir uttrykk for reelle forskjeller. Det knytter seg dessuten usikkerhet til selve metodene for sammenveiing av indeksene.

Som tabell 6b viser, steg engrosprisene noe mer i Norge fra 1966 til 1970 enn det beregnede gjennomsnitt for konkurrerende land. Fra 1970 til 1. halvår 1975 har engrosprisene steget betraktelig sterkere i de andre land, sett under ett, enn her hjemme. Særlig var forskjellen i stigningstakt stor fra 1972 til 1974 da den beregnede indeks for de andre land steg kraftig. Den norske engrosprisindeksen har også steget relativt sterkt i senere år. Her som for konsumprisene gjelder at svingningene i valutakursene må tas i betraktning.

3. Lønnsstatistikk

I tabell 6c er det gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1969 til 1974. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra første halvår 1974 til første halvår 1975 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1969 til 1974 er beregnet i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1972 til 1974 og fra første halvår 1974 til første halvår 1975 i de respektive lands valuta.

Som det fremgår av tabellen steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 78,1 prosent mellom 1969 og 1974. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet i de respektive lands valuta fant sted i Italia med 141,5 prosent og den svakeste i U.S.A. med 38,4 prosent. Timefortjenesten viste en stigende tendens mot slutten av perioden. Mellom 1973 og 1974 steg timefortjenesten i Norge med 17,6 prosent, mens den sterkeste stigningen fant sted i Belgia med 25,6 prosent og den svakeste i U.S.A med 8,0 prosent. For første halvår 1975 viser lønnsstatistikken en fortsatt stigende tendens i timefortjenestene og med en stigningstakt på 2—3 ganger stigningstakten i 1960-årene. I Norge steg timefortjenesten i dette tidsrommet med 23,8 prosent, mens den sterkeste stigningen fant sted i Storbritannia med 30,4 prosent og den svakeste stigningen i Sveits med 8,1 prosent.

Tabell 6a. Konsumprisutviklingen i en del OECD-land (1970=100).

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	Første 10 mnd. 1975	Prosentvis endring des. 73/ des. 74	Prosentvis endring des. 74/ okt. 75
Norge	81	85	88	91	100	106	114	122	134	149	11,3	10,8
Belgia	87,8	90,4	92,8	96,3	100	104,3	110,0	117,7	132,6	148,2	15,7	9,3
Canada	85,9	88,9	92,6	96,8	100	102,9	107,8	116,0	128,6	141,3	12,4	8,4
Danmark	78	83	91	95	100	106	113	123	142	155	15,5	2,0
Frankrike	83,0	85,2	89,1	94,8	100	105,5	111,7	119,9	136,3	151,1	15,2	8,3
Italia	88,8	91,6	92,9	95,3	100	104,8	110,8	122,8	146,3	168,9 [1]	24,5	7,9 [2]
Japan	80,6	83,7	88,2	92,8	100	106,1	110,9	123,9	154,2	170,7 [1]	21,9	6,6 [2]
Nederland	83,1	85,9	89,1	95,8	100	107,6	116,0	125,2	137,2	150,2	10,9	8,7
Storbritannia	83,1	85,1	89,1	94,0	100	109,4	117,2	128,0	148,4	181,6	19,1	21,9
Sveits	88,4	91,9	94,2	96,6	100	106,6	113,7	123,6	135,7	144,5	7,6	3,3
Sverige	85,6	89,3	91,0	93,4	100	107,4	113,8	121	134	145	11,6	7,1
Sambandsstatene	83,7	86,0	89,6	94,5	100	104,3	107,7	114,4	127,0	137,8	12,2	5,9
Vest-Tyskland	90,9	92,2	93,9	96,3	100	105,3	111,1	118,8	127,1	134,2	5,9	4,8
Østerrike	87	91	93	96	100	105	111,3	119,7	131,1	141,6	9,7	6,1

Kilde: Main Economic Indicators.

[1]) Første 9 mnd.

[2]) Des. 74—sept. 75.

Tabell 6b. Engrosprisindeksen i Norge og konkurrerende land [1]) (1970 = 100).

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1. halvår 1975
Norge	87	90	91	94	100	105	108	117	138	148
Konkurrerende land	90,2	90,4	92,1	95,3	100	103,1	107,6	125,4	157,4	165,3

Kilder: Statistisk årbok 1975, United Nations: Montley Bulletin of Statistics.

[1]) Vektgrunnlaget for sammensetningen av indeksen er utregnet på grunnlag av talloppgaver fra 1963. Tilsvarende tabeller er gjengitt i tidligere rapporter fra Det tekniske beregningsutvalg. I motsetning til tidligere er Frankrike ikke med blant de konkurrerende land da det ikke er registrert engrosprisindeks for landet i senere år.

Tabell 6c. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere.

	Stigning 1969—74 Omregnet til norske kr.		I vedkommende lands valuta				
			Stigning 1969—74		1972/73	1973/74	1. halvår 1974 1. halvår 1975
	Totalt	Gj.snitt pr. år[1])	Totalt	Gj.snitt pr. år			
	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.
Norge	78,1	12,2	78,1	12,2	10,4	17,6	23,8
Danmark	91,5	13,9	100,0	14,9	17,3	20,4	21,5
Sverige	51,1	8,6	67,4	10,9	8,7	12,2	17,3
Finland	77,1	12,1	106,5	15,6	16,9	22,3	25,0
Vest-Tyskland	85,7	13,2	67,7	10,9	11,0	10,9	9,5
Belgia	111,4	16,2	111,9	16,2	16,9	25,6	21,8 [2])
Frankrike	74,0	11,7	94,0	14,2	15,4	19,0	19,6 [2])
Italia	82,3	12,8	141,5	19,3	22,2	22,3	29,0 [2])
Nederland	91,8	13,9	83,7	12,9	14,3	12,0	15,5 [2])
Storbritannia	57,2	9,5	107,5	15,7	13,6	21,4	30,4 [2])
Sveits	99,7	14,8	77,9	12,2	12,8	12,9	8,1 [2])
Sambandsstatene	7,3	1,4	38,4	6,7	6,8	8,0	9,8 [2])

Kilder: Year Book of Labour Statistics, Ministry of Labour Gazette, Wirtschaft und Statistik, Sozial-Statistik EWG., Main economic indicators, etc.

[1]) Beregnet på grunnlag av timefortjenester i respektive land i 1969 og 1974 omregnet til norske kroner.
[2]) Beregnet på grunnlag av lønnssatser.

4. Direkte og totale lønnskostnader.

Lønnsstatistikk over timefortjeneste gir ikke en fullstendig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stigningstakten i de indirekte lønnskostnadene som f. eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn som sammenlikningsgrunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Det skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 6d gir en oversikt over gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere omregnet til norsk valuta. Det er i tabellen også gitt en oversikt over de indirekte personalkostnadene i prosent av timefortjetjenestene. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med I.L.O.'s standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over de totale lønnskostnadene pr. time i de enkelte land omregnet i norsk valuta og en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

I Europa var det bare i Sverige og Danmark den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere lå høyere enn i Norge i 1974. Bedriftenes indirekte lønnskostnader lå imidlertid på et vesentlig høyere nivå

i Norge enn i Danmark eller med henholdsvis 43,3 prosent og 21 prosent av den gjennomsnittlige timefortjenesten. De totale lønnskostnadene pr. timeverk lå derfor høyere i Norge enn i Danmark. Foruten i Sverige var det bare i Sambandsstatene bedriftenes totale lønnskostnader pr. timeverk lå høyere enn i Norge. Når disse kostnadene i Norge brukes som basis (Norge = 100) lå de i Sverige på 106, i Sambandsstatene på 103 og i Danmark på 100, mens de i Vest-Tyskland lå på 96, i Belgia på 95 og i de øvrige landene varierte mellom 89 og 54.

Tabell 6d. Direkte og totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1974.

	Gj.sn. timefortj.[1]) for voksne industriarbeidere i norske kroner Kr.	Indirekte lønnskostnader i pst. av lønn for arbeidet tid Pst.	Totale lønnskostnader pr. arbeidet time i norske kroner Kr.	Totale lønnskostnader pr. arbeidet time for voksne arb. Norge = 100
Sverige	22,84	40	31,98	106
Sambandsstatene	24,54	26	30,92	103
Norge	21,05	43	30,16	100
Danmark	24,97	21	30,21	100
Vest-Tyskland	19,15	51	28,92	96
Belgia	17,65	63	28,77	95
Nederland	15,84	69	26,77	89
Sveits	19,63	28	25,13	83
Finland	14,08	43	20,13	67
Italia	10,41	87	19,47	65
Frankrike	11,52	65	19,01	63
Storbritannia	13,25	21	16,03	53

[1]) Eksklusive betaling for helge- og feriedager.

Tabell 6e. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966—1974. Relative tall. Norge = 100.

	1966	1970	1972	1974
Sverige	128	121	120	106
Sambandsstatene	199	166	142	103
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	96	97	100
Vest-Tyskland	98	95	101	96
Belgia	85	79	95	95
Nederland	78	80	94	89
Sveits	88	78	83	83
Finland	83	65	62	67
Italia	77	72	79	65
Frankrike	80	70	71	63
Japan	36	44	52	55
Storbritannia	81	65	66	54

Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

I tabell 6e er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. timeverk i tidsrommet 1966—1974 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at det i dette tidsrommet har funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene i mellom. Særlig har utjevningen mellom Norge på den ene side og Sambandsstatene og Sverige på den annen side vært stor. Tabellen viser forøvrig at de totale lønnskostnadene pr. timeverk er steget sterkere i Norge enn i de øvrige land bortsett fra Belgia, Nederland og Japan.

5. Lønnskostnader pr. produsert enhet.

Utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i en del land er vist i tabell 6f. Tallene er beregnet i norsk valuta og gir dermed uttrykk både for virkningen av kostnadsutviklingen i de enkelte land og av endringene i valutakursene.

Tallene er for noen land basert på oppgaver over lønnskostnader pr. timeverk, for andre land er de samlede lønnskostnader i industrien i løpet av året lagt til grunn. De endringer i antall arbeidede timer pr. år som har funnet sted, fører dermed til usikkerhet ved sammenlikning mellom landene. Materialet, som ligger til grunn for beregningene, kan også være av varierende kvalitet.

For perioden 1967—1974 under ett steg lønnskostnadene i Norge forholdsvis sterkt internasjonalt sett. Den sterkeste stigningen fant sted i Vest-Tyskland. Den gunstigste kostnadsutviklingen hadde Finland, Sambandsstatene, Frankrike og Storbritannia.

De oppgaver som foreligger om utviklingen fra første halvår 1974 til første halvår 1975 tyder på at kostnadsstigningen har tiltatt i styrke hos de fleste av våre handelspartnere, selv om det er stor ulikhet i utviklingen fra land til land. I forhold til særlig Sverige og Sambandsstatene som hører til de land som devaluerte i begynnelsen av 1973, har Norge svekket sin stilling. Denne sterke kostnadsstigningen i alle land fra første halvår 1974 til første halvår 1975 må en se på bakgrunn av den internasjonale konjunkturnedgangen som har ført til lav kapasitetsutnytting og svak produktivitetsvekst. Den utjevning som har funnet sted i kostnadsutviklingen mellom Norge og de øvrige land i første halvår 1975, kan trolig for en del forklares som følge av at norsk industri i dette tidsrommet har hatt høyere kapasitetsutnyttelse enn andre land og derfor sterkere produktivitetsvekst. Etter hvert som det nye internasjonale konjunkturoppsvinget gjør seg gjeldende, vil det gjennomgående være rom for en større produktivitetsvekst hos våre handelspartnere enn i Norge.

I annet halvår 1975 var den norske kronens internasjonale verdi bortimot 2,5 prosent lavere enn i første halvår (jfr. neste avsnitt). Det betyr isolert sett, at norsk næringslivs konkurranseevne ble bedret tilsvarende.

Tabell 6f. Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industri i Norge og konkurrerende land i n.kr. Endring i prosent.

	1967—1972	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973	1973—1974	1. halvår 1974—1. halvår 1975
Norge	69,7	4,1	2,4	10,4	9,6	7,4	7,0	14,5	23,4
Sverige	41,3	3,8	2,4	–2,0	9,2	10,4	2,1	10,2	17,9
Danmark	..	..	..	10,0	12,7	3,5	..	10,2	..
Finland	20,2	–14,2	–1,1	6,8	10,4	–3,6	4,9	18,9	33,3
Belgia	62,3	–0,1	2,5	13,2	13,1	7,2	3,5	11,6	..
Nederland	38,4	–2,8	1,8	3,4	7,6	6,0	4,9	13,1	19,9
Sveits	..	..	–3,2	1,7	12,9	4,4	7,1	12,6	34,3
Frankrike	26,3	6,2	–0,1	–2,1	5,0	5,6	8,4	1,2	36,1
Vest-Tyskland	86,4	–1,5	5,5	21,4	11,3	5,5	14,0	10,4	17,1
Italia	43,4	–2,4	7,8	13,6	12,5	3,7	–1,0	3,9	22,7
Storbritannia	20,3	–10,5	5,3	13,6	7,8	2,4	–8,1	10,8	21,2
Sambandsstatene	5,2	4,1	3,9	6,0	0,9	–4,8	–8,9	4,9	6,8

Kilde: Main Economic Indicators og Economic Outlook, OECD. Direct and total wage costs for workers International survey, utgitt av Svenska Arbeitsgivareföreningen.

For Norge er tallene for 1967—1974 beregnet på grunnlag av nasjonalregnskapet.

6. Kursutviklingen for norske kroner.

Kursutviklingen for norske kroner jamført med andre lands valutaer avhenger dels av norske beslutninger om valutakurser, dels av de andre valutaers innbyrdes utvikling.

Ved at Norge deltar i «slangesamarbeidet» med andre européiske land, er det lagt bånd på kronens variasjoner i forhold til disse valutaer; så lenge det ikke gjennomføres endringer i kronens sentralkurs må den norske krone i hovedsak følge de andre slangevalutaer i forhold til de utenforstående valutaer, i første rekke US-dollar og pund sterling. Under dette systemet har således endringer i kronens verdi for det meste hatt sammenheng med forskyvninger mellom dollar på den ene side og avgjørende slangevalutaer på den andre siden.

Fra begynnelsen av 1973 har tall for den effektive kursutviklingen for norske kroner vist en forholdsvis jamn stigning fram til sommeren 1975. Dette har bl. a. sammenheng med at verdien på dollar falt fra et nivå på vel kr. 6,60 til vel kr. 4,90, samtidig som pund sterling falt fra kr. 15,60 til kr. 11,20. Som følge bl. a. av revalueringen av norske kroner med 5 prosent fra 16. november 1973 er det også et visst fall for andre viktige valutaer som svenske og danske kroner. Ved utgangen av juni 1975 viste den veide kursutvikling for

Figur 6.1. Effektiv (veiet) kursutvikling for norske kroner. Basis: Washingtonavtalens sentralkurser, des. 1971.

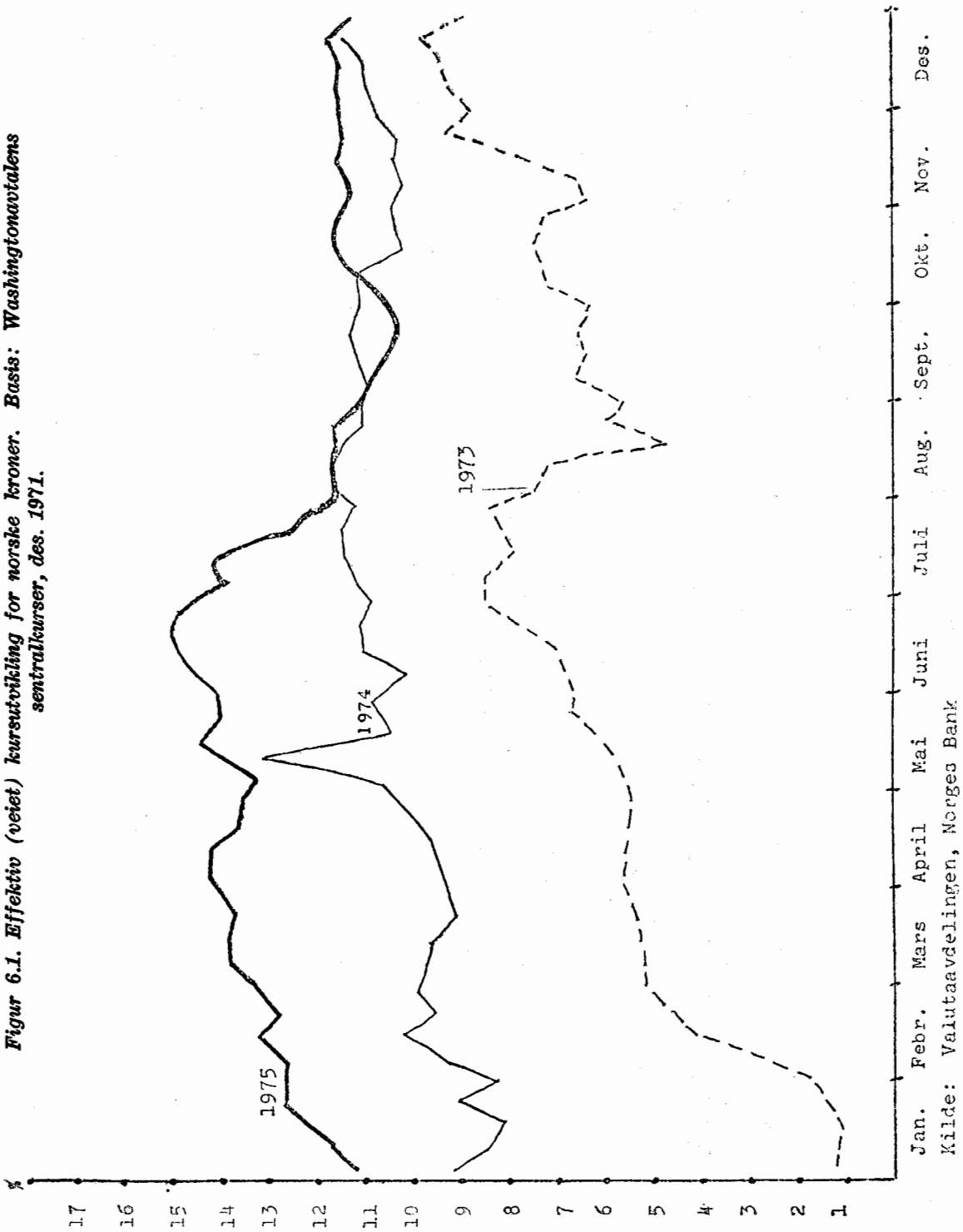

norske kroner en øking på 14,83 prosent i forhold til de sentralkurser som ble etablert ved Washingtonavtalen i desember 1971.

I annet halvår 1975 er den norske krone depresiert merkbart, først og fremst som følge av dollarens stigning i forhold til slangen. Dollarkursen er steget i norsk regning til et nivå på kr. 5,50—5,60, og har trukket med seg pund sterling til et nivå på om lag kr. 11,70.

Ved inngangen til 1976 var den effektive stigning av kronen ca. 11,8 prosent, som er praktisk talt det samme utslag som ett år tidligere. I løpet av 1974 var det på tilsvarende

måte en effektiv stigning i kronekursen på ca. 2,5 prosent.

Nærmere detaljer framgår av tabell 6g og diagram 6.1.

Tabell 6g. Veid kursutvikling for norske kroner. Prosentvis avvik fra sentralkurser etter Washingtonavtalen desember 1971 [1]*).*

	1973	1974	1975	1976
Januar	1,13	8,22	12,67	11,42[2])
Februar	4,11	9,89	13,25	
Mars	5,41	9,30	13,74	
April	5,42	10,38	13,60	
Mai	6,68	10,90	13,99	
Juni	8,58	10,90	14,83	
Juli	8,44	11,18	11,60	
August	5,68	10,95	11,16	
September	6,30	11,07	10,31	
Oktober	7,27	10,29	11,56	
November	8,86	10,80	11,59	
Desember	8,92	11,41	11,76	

[1]) Tallene er gitt for den siste torsdag i måneden
[2]) Pr. 15. januar.

Kilde: Valutaavdelingen, Norges Bank.

7. Arbeidskonflikter.

Tabell 6h viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-européiske land, både absolutt og i forhold til antatt sysselsatte. Av disse tallene, som gjelder for 5-årsperioden 1968—1972 og året 1973, går det klart fram at Norge har tapt svært lite på konflikter. I enkelte andre land har derimot konfliktene skapt betydelig større problemer. En slik sterk grad av arbeidsro har gitt Norge et konkurransemessig fortrinn for land med større uro på arbeidsmarkedet.

For 1974 og 1975 foreligger ikke tilsvarende sammenliknbare tall. Det kan nevnes at tallet på tapte arbeidsdager pr. 1 000 sysselsatte i Norge i 1974 var 192. For 1975 er det ikke beregnet tall for Norge, men det ser ut som en i dette år kom ned igjen på det lave nivået fra årene før 1974.

Tabell 6h. Antall konflikter og tapte arbeidsdager. Gjennomsnitt 1968—72 og året 1973.

	Konflikter		Tapte arbeidsdager			
			Antall (1000)		Pr. 1000 syssels.	
	1968—72	1973	1968—72	1973	1968–72	1973
Østerrike	—	—	14	78	6	31
Belgia	137	172	711	872	191	229
Danmark	42	205	47	3 901	19	1 595
Finland	431	1 010	773	2 497	364	1 154
Frankrike	3 405	3 731	20 422	3 915	119	187
Vest-Tyskland	—	—	983	563	38	22
Italia	4 338	3 769	20 450	23 419	1 098	1 266
Norge	9	12	21	11	13	7
Nederland	37	7	106	584	23	129
Sverige	57	48	224	12	59	3
Storbritannia	2 825	2 873	11 995	7 197	489	293
Sveits	4	—	3	—	1	—

Kilde: Year Book of Labour Statistics, 1974.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen.

1. Verdensøkonomien.

1975 ble det svakeste året for den vestlige verdens økonomi etter den annen verdenskrig. Det internasjonale tilbakeslaget tok til allerede i midten av 1973 og forsterket seg betydelig i løpet av 1974 etter hvert som virkningen av de økte oljeprisene dempet veksten i etterspørsel og produksjon. De fleste ledende industriland prioriterte i denne situasjonen en lavere inflasjonstakt og en styrking av utenriksbalansen høyere enn hensynet til sysselsettingen.

Resultatet ble en internasjonalt sammenfallende nedgang i produksjon og sysselsetting som via en drastisk nedgang i samhandelen ytterligere forsterket tilbakeslaget i de enkelte lands interne økonomi. Mange mindre land, deriblant Sverige og Norge, hadde i 1974 opprettholdt et høyt aktivitetsnivå ved hjelp av ekspansive tiltak. I første halvår av 1975 ble disse land rammet av en kraftig nedgang i eksportetterspørselen, bl.a. som følge av en uvanlig sterk lagernedbygging av industriråvarer i de fleste avtakerland. På denne måten ble praktisk talt alle vestlige land trukket med i den generelle nedgangskonjunkturen.

Lagerutviklingen ble i det hele tatt dominerende for den internasjonale økonomiske utvikling gjennom 1975. OECD har i sin seneste halvårsrapport, som ble offentliggjort i desember 1975, beregnet at bruttoproduktet i de sju største medlemsland falt med en årlig rate på nær 6 prosent fra annet halvår 1974 til første halvår 1975. Av dette er hele 5 prosentenheter antatt å skyldes fall i produksjonen som følge av lagernedbygging. Etter hvert som nedgangstakten i lagerinvesteringene avtok, ble industriproduksjonen igjen stimulert. Omtrent halvparten av den anslåtte produksjonsvekst på 4 ½ prosent i annet halvår 1975 kan ifølge OECD tilskrives denne prosessen.

Arbeidsledigheten i de større land nådde tidlig i 1975 rekordtall for etterkrigstiden. I det meste av året var omkring 5 ½ prosent av arbeidskraften i OECD-området uten inntektsgivende arbeid. Inflasjonstakten falt fra en årsrate på 15 prosent fra før årsskiftet til omkring 10 prosent i løpet av første halvår. Utenriksbalansen ble radikalt forbedret fra et underskott i hele 1974 på vel 33 milliarder dollar for OECD-landene samlet til omtrentlig balanse i første halvår 1975. Bedringen fant i sin helhet sted i de store medlemsland som ved siden av et sterkt fallende importbehov også hadde best muligheter til å utnytte den sterke økingen i etterspørselen fra de oljeproduserende land.

Den økonomiske politikk ble i 1975 lagt om i ekspansiv retning og en rekke land vedtok tildels omfattende etterspørselsstimulerende tiltak så sent som i annet halvår. Det ble etter hvert klart at produksjonsnedgangen hadde stoppet opp og at et konjunkturomslag var underveis. I Sambandsstatene og Japan ble bunnen passert allerede i annet kvartal, og i høstmånedene var produksjonen i klar, men ikke særlig sterk, oppgang. I Vest-Tyskland ble det registrert en oppgang i aktivitetsnivået i tredje kvartal, og de seneste indikatorer tyder på at bunnen er passert i Frankrike.

Storbritannia og de fleste mindre land, Danmark unntatt, synes fortsatt å være preget av en viss stagnasjon i etterspørselen.

Det er sannsynlig at konjunkturoppsvinget i løpet av 1976 vil bre seg til de fleste land. Styrken av oppgangen er derimot gjenstand for stor usikkerhet. Inflasjonstakten er fortsatt langt høyere enn den har vært i tidligere tilsvarende konjunkturfaser, og med den sterke prisstigning som fulgte med oppgangen i 1972/73 i frisk erindring, vil landene trolig være forsiktige i sin politikk for å unngå en ny periode med inflasjonsskapende overskottsetterspørsel. Det er derfor fare for at den stimulanse som i begynnelsen av 1976 kommer fra ekspansiv finanspolitikk kan avta i styrke utover året. Mange land hadde dessuten i 1975 rekordstore underskott i den offentlige sektor og frykter finansieringsproblemer dersom underskottene ikke blir redusert.

Den private forbruksetterspørsel vil ikke i samme grad som hittil kunne holdes oppe via økte overføringer. På den annen side ser det ut til at den personlige sparekvote under nedgangskonjunkturen har vært uvanlig høy i mange land. Det gjør at det kanskje kan komme en betydelig øking i etterspørselen så snart troen på en ny økonomisk oppgang fester seg, og frykten for arbeidsløshet reduseres. Forholdene på arbeidsmarkedet er imidlertid fortsatt så usikre at det neppe kan ventes noen markert nedgang i sparetilbøyeligheten med det første.

Næringslivets investeringer ligger for tiden svært lavt etter å ha sunket kraftig gjennom 1974 og 1975. Investeringsetterspørselen hemmes av små fortjenestemarginer i næringslivet. Samtidig er kapasitetsutnyttelsen generelt lav, lagrene av ferdigvarer store, og bedriftene kan derfor øke leveringene kraftig uten at noe særlig behov for nyinvesteringer vil

Tabell 7a. Veksten i bruttonasjonalproduktet i en del OECD-land. Prosentvis volumsendring.

	Årlig gj.-snitt 1959—1973	Fra foregående år			Fra foregående halvår, årlig rate, sesongkorrigert			
		1974	1975	1976	1975		1976	
					I	II	I	II
OECD-landene under ett[1])	5,5	–0,1	–2	4	–5,1	3¾	4	3¾
Sambandsstatene	4,2	–2,1	–3	5¾	–7,7	8	5	4½
Canada	5,1	2,8	–1	4¼	–2,7	2	5¼	4½
Japan	10,9	–1,8	1¼	4¼	–0,2	2¾	4½	5½
Europeiske OECD-land under ett[1])	5,1	2,1	–2½	2				
Frankrike	5,9	3,9	–2	3	–5,0	2½	3¼	3
Vest-Tyskland	4,9	0,4	–3¾	3¼	–7,2	2	4	2¾
Italia	5,6	3,2	–4½	1½	–5,8	¾	1	3
Storbritannia	3,3	0,1	–2¼	0	–5,0	–3¾	¾	2¼
Belgia	4,9	4,0	–2½	½				
Danmark	4,7	1,3	–1½	4				
Finland	5,4	4,2	–1	0				
Nederland	5,2	3,3	–2	1¾				
Norge[2])	4,9	3,7	4	5				
Sverige	4,1	4,2	0	¼				
Sveits	4,6	–0,8	–4	1				
Østerrike	5,2	4,4	–3	1				
Irland	4,1	0,2	–3¾	¼				

[1]) 1974 vekter og valutakurser.
[2]) De seneste foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttonasjonalproduktet i Norge steg med 5,3 pst. i 1974 og med 3,0 pst. i 1975. Nasjonalbudsjettets anslag for 1976 er 7,0 pst.

Kilde: OECD Economic Outlook nr. 18, desember 1975.

melde seg. I enkelte bransjer har likevel investeringene ligget nede så lenge at selv en moderat oppgang i etterspørselen kan gi støtet til snarlige kapasitetsutvidelser.

Mulighetene for at aktiviteten innen OECD-området skal få en stimulanse i form av økt eksportvekst til land utenfor, må ansees som små. En kan nok regne med at etterspørselen fra de oljeproduserende land fortsatt vil utgjøre et betydelig ekspansivt element i verdenshandelen. Men den finansielle posisjonen til andre utviklingsland er blitt sterkt svekket gjennom kraftig opplåning i de to foregående år. Det er foreløpig tvilsomt om de ulike internasjonale støttetiltak vil bli trappet opp tilstrekkelig til å hindre et markert fall i eksporten til denne del av verden. Også de østeuropeiske land er blitt påvirket av den vestlige verdens svake økonomiske utvikling og vil gjennomgående måtte føre en mer forsiktig etterspørselspolitikk i tiden framover enn i de seneste år.

På bakgrunn av disse vurderinger mener Beregningsutvalget at en inntil videre kan legge OECD's seneste prognoser til grunn når det gjelder å bedømme utsiktene for veksten i verdensøkonomien i 1976. OECD anslår i sin desemberrapport at bruttonasjonalproduktet vil stige med 4 prosent fra 1975 til 1976 for medlemslandene samlet, herav bare 2 prosent for landene i Vest-Europa. Vekstraten er ikke ventet å øke gjennom året, og det reises tvil om grunnlaget er tilstede for en fortsatt vekst uten ytterligere stimulerende tiltak. Det understrekes likevel at mens usikkerheten i prognosene i de tre foregående halvårsrapporter har ligget på den negative siden, kan den nå gå i begge retninger, avhengig bl.a. av utviklingen i den økonomiske politikk. Sambandsstatene ventes å få en vekst på nær 6 prosent, Canada og Japan på vel 4 prosent, Frankrike og Vest-Tyskland omkring 3 prosent, mens Storbritannia og de fleste mindre land kan regne med bare ubetydelig vekst for 1976 under ett. Hvis dette blir utviklingen, vil arbeidsledigheten komme til å stige ytterligere i praktisk talt alle land, bortsett fra Sambandsstatene. Den ventede produksjonsveksten er lavere enn den trendmessige kapasitetsøking bør gi muligheter for.

Stigningen i konsumprisene er av OECD anslått å flate ut på 8 prosent-nivået, men kan senere komme til å øke som følge av økt etterspørsel. Flere land har i løpet av 1975 intensivert arbeidet med å dempe inflasjonspresset ved hjelp av en mer aktiv pris- og inntektspolitikk. Politiske og institusjonelle forhold i mange land gjør det lite trolig at en på kort sikt vil kunne oppnå særlig mye med slike virkemidler. En må derfor regne med at inflasjonen kan tvinge fram en økonomisk politikk som vil dempe veksttakten mer enn ønskelig også i 1976. Det er likevel liten tvil om at 1976 vil bli et klart bedre år enn 1975. Det er også svært sannsynlig at 1977 vil bli et år med god økonomisk vekst i de aller fleste industriland.

2. Norsk økonomi.

Virkningen av nedgangskonjunkturene kom senere i Norge enn i de fleste andre land. Så sent som i annet halvår av 1974 var det knapt registrert svakhetstendenser hverken i produksjon eller sysselsetting. Utviklingen utover i 1975 ble i første rekke preget av et sterkt fall i vår eksport, samtidig som skipsfarten med full tyngde ble rammet av en økende overkapasitet.

Den innenlandske etterspørselen holdt seg godt oppe gjennom det meste av året, men industriinvesteringene begynte å falle av i annet halvår. Som følge av store avsetningsproblemer for eksportnæringene falt industriproduksjonen stadig sterkere. Ut på høsten oppsto alvorlige problemer på arbeidsmarkedet, og arbeidsledigheten steg til det høyeste nivå for årstiden som er registrert i etterkrigstiden. Likevel holdt arbeidsledigheten seg vesentlig lavere enn i praktisk talt alle andre land. Medvirkende til dette var myndighetenes støtte til produksjon for lager og de ekstraordinære sysselsettingstiltak som ble vedtatt i forbindelse med nasjonalbudsjettet 1976.

Etter foreløpige oppgaver økte bruttonasjonalproduktet med 3,0 prosent fra 1974 til 1975. Det var klart svakere enn året før da veksten var 5,3 prosent. Likevel var Norge sannsynligvis det land innen OECD-området som hadde sterkest økonomisk vekst i 1975. Holdes sjøfart og oljeutvinning utenfor, er økingen anslått til 2,4 prosent. Bruttoproduktet i industri og bergverk (utenom oljeutvinning) gikk ned med 1,8 prosent; det ble registrert produksjonsnedgang i de fleste bransjer utenom maskinindustrien. Privat konsum er foreløpig anslått å ha økt med 4,1 prosent fra 1974 til 1975 i faste priser. Veksten året før var 3,3 prosent. Det offentlige konsum økte med 3,8 prosent mot 4,2 prosent fra 1973 til 1974. Bruttoinvesteringene i fast kapital i alt økte etter foreløpige anslag med 11,0 prosent. Den høyeste veksttakten ble registrert for oljesektoren, men investeringsaktiviteten holdt seg godt oppe også i de fleste andre næringer, ikke minst i industrien.

Totaleksporten økte i 1975 med 0,4 prosent i faste priser i første rekke som følge av en sterk oppgang i leveringene av råolje og oljeplattformer. Den øvrige vareeksport (uten skip) gikk ned med 13,6 prosent. Totalimporten viste en volumoppgang på 5,7 prosent, men vareimporten utenom skip og oljeutvinningsutstyr økte noe svakere fra 1974 til 1975. Utviklingen på skipsfartsektoren førte til 2½ prosent forverring av det samlede bytteforhold overfor utlandet på tross av en like sterk bedring i varebyttet uten skip. Sammen med en betydelig svekkelse av rente- og stønadsbalansen gir dette totalt etter foreløpige anslag et underskott på driftsregnskapet i 1975 på om lag 12,3 milliarder kroner. Underskottet i 1974 var på 6,4 milliarder kroner.

Selv med den moderate vekst i den internasjonale økonomi som en nå venter, er det gode muligheter for en betydelig eksportvekst i løpet av 1976. Beregningsutvalget er likevel av den oppfatning at det fortsatt kan drøye en tid før etterspørselveksten ute for fullt retter seg mot norske produkter. Årsaken er først og fremst at våre to viktigste avtakerland, Sverige og Storbritannia, synes å ligge etter i den generelle konjunkturutvikling. Ifølge OECD ventes liten eller ingen vekst i disse to land fra 1975 til 1976. Beregningsutvalget vil imidlertid understreke den usikkerhet som gjør seg gjeldende. Lageroppbygging ute av tradisjonelle norske eksportvarer, kan føre til at eksportveksten kommer før og med større styrke enn utvalget nå regner med.

Prisutsiktene for våre tradisjonelle eksportprodukter er svært varierende. Beregningsutvalget antar at en prisoppgang av betydning neppe vil komme før i annet halvår av 1976. Med det lave nivå en er kommet ned på ved inngangen til året, betyr dette at de gjennomsnittspriser som vil bli oppnådd i 1976 neppe vil komme til å ligge mye over 1975-nivået. Importen har en større andel av halvfabrikata og ferdigvarer enn eksporten, og prisene på slike produkter må antas å være mer bundet til utviklingen i kostnadsnivået i leveringslandene enn prisene på tradisjonelle industriråvarer. Dette skulle tilsi en noe sterkere stigning i gjennomsnittsprisene for vareimporten enn for varekesporten, og dermed en viss svekkelse av bytteforholdet.

Den innenlandske etterspørsel synes fortsatt å være i god vekst, totalt sett. Økingen i den private forbruksetterspørselen avtok noe

mot slutten av 1975, men utviklingen i den disponible realinntekt gir rom for videre konsumvekst utover i 1976. Det kan likevel tenkes at en arbeidsledighet på det nåværende nivå vil føre til en mer forsiktig holdning både til det løpende forbruk og til framtidige gjeldsforpliktelser.

Investeringstellingen i november 1975 kan tyde på at industrien neppe vil øke investeringene i 1976 ut over det høye nivå de kom opp på ifjor. Investeringsaktiviteten framover vil likevel være preget av en sterk vekst innen kjemisk industri. Dessuten vil myndighetenes påbud om renseanlegg og andre tiltak for å bedre det indre og ytre miljø bidra sterkt til å holde industriens totale investeringsaktivitet oppe. De rene effektivitets- og kapasitetsøkende investeringer kan ventes å avta markert i de fleste industribransjer. Likevel synes investeringsviljen generelt å være større enn den lave kapasitetsutnyttelsen og de vanskelige fortjenesteforhold isolert skulle tilsi.

Den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester ventes å øke noe sterkere fra 1975 til 1976 enn året før. Det skyldes i første rekke de motkonjunkturtiltak som tar sikte på å skjære toppen av arbeidsledigheten vinteren 1976. Situasjonen på arbeidsmarkedet vil kunne normalisere seg mot slutten av året. Mer strukturelt bestemte problemer i enkelte næringer kan likevel føre til dårligere balanse på arbeidsmarkedet enn vanlig i de senere år også etter denne tid.

En har ovenfor, som ellers i innstillingen, forutsatt at den økonomiske politikk i 1976 vil bli ført etter de linjer som var trukket opp ved årsskiftet.

NOU

Norges offentlige utredninger 1975 og 1976

Departementet for handel og skipsfart:

Arbeidstiden på skip. NOU 1975: 12.
Dagligvareservice i utkantområder. NOU 1975: 23.
Skipsmålingskonvensjonsutvalget av 1972. NOU 1975: 51.
Kursgarantiordning. NOU 1975: 57.
Vegledning for utviklingsland ved eksport til Norge. NOU 1975: 59.

Finans- og tolldepartementet:

Dokumentavgift. NOU 1975: 34.
Motorvognavgiftene. NOU 1975: 42.
Merverdiavgiftssystemet. NOU 1975: 67.

Fiskeridepartementet:

Nytt avgiftssystem i norske havner. NOU 1975: 19.
Kodifikasjon av fiskerilovgivningen. NOU 1975: 31.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Karenstid for offentlige tjenestemenn. NOU 1975: 44.
Lønnsplaner i staten. NOU 1975: 55.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1976. NOU 1976: 3.

Forsvarsdepartementet:

Oppsynet med fiskeri- og petroleumsvirksomheten. NOU 1975: 50.

Industridepartementet:

Bandak–Norsjø og Norsjø–Skienskanalen. NOU 1975: 3.
Regelverk for statens anskaffelsesvirksomhet m.v. NOU 1975: 9.
Trelastindustriens strukturelle utvikling. NOU 1975: 13.
Møbelindustriens omstillingsproblemer og konkurransevilkår. NOU 1975: 16.
Sikkerhetsforskrifter for petroleumsproduksjon på kontinentalsokkelen. NOU 1975: 43.
Om tiltak for energiøkonomisering. NOU 1975: 49.
Navigasjon/posisjonering på den norske kontinentalsokkel. NOU 1975: 62.

Justis- og politidepartementet:

Offentlige persondatasystem og personvern. NOU 1975: 10.
Endringer i promillelovgivningen. NOU 1975: 24.
Eiendomsrett til grunn og arealdisponering. NOU 1975: 25.
Kriminalomsorg i frihet. NOU 1975: 61.
Stiftelser og omdanning. NOU 1975: 63.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kringkastingslov. NOU 1975: 7.
Alternativ opplæring i ungdomsskolen. NOU 1975: 8.
Opplæring av yrkessjåfører. NOU 1975: 15.
Stat og kirke. NOU 1975: 30.
Barnevernlinjen ved sosialskolene. NOU 1975: 32.
Utdannelse m.v. av personale til storhusholdninger. NOU 1975: 36.
Videregående opplæring for samer. NOU 1975: 37.
Planlegging og utforming av undervisningsbygg. NOU 1975: 40.
Bruk av lik i medisinsk undervisning. NOU 1975: 47.
Utdanning av førere og reparatører for anleggsmaskiner. NOU 1975: 64.
Førskolelærerutdanning. NOU 1975: 65.
Utdanning av ambulansepersonell. NOU 1976: 2.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Geografisk differensiert støtte til arbeidskraft. NOU 1975: 2.
Innføring av direkte fylkesskatt og revisjon av skatteutjamningen. NOU 1975: 6.
Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo – Del 1. NOU 1975: 11.
Rekruttering og opplæring av arbeidskraft til byggeindustrien. NOU 1975: 14.
Tiltak for å styrke forvaltningen av mindre kommuner. NOU 1975: 29.
Teknisk-økonomisk senter i Narvik. NOU 1975: 54.
Sysselsetting og formidling av musikere. NOU: 1975: 68.

Landbruksdepartementet:

Økonomien innen trav- og galoppsporten. NOU 1975: 4.
Reindrift. NOU 1975: 5.
Fagervolltraktene. NOU 1975: 17.
Barkbilleskader i skogbruket. NOU 1975: 20.
Regler om bruk av omsetningsavgiftsmidler for jordbruksvarer. NOU 1975: 27.
Regulering av ervervsmessig husdyrhold. NOU 1975: 28.
Om Lov om Norges veterinærhøgskole. NOU 1975: 41.
Måling av skogvirke. NOU 1975: 46.
Herredsagronomordningen. NOU 1975: 58.

Miljøverndepartementet:

Om norsk kart- og oppmålingsvirksomhet. NOU 1975: 26.
Resirkulering og avfallsbehandling II. NOU 1975: 52.
Kartografi. NOU 1975: 53.
Geodatasystemet. NOU 1975: 66.

Samferdselsdepartementet:

Ansvarsfordelingen i vegsektoren. Riksvegsnettets omfang. NOU 1975: 1.
Støtteordninger i norsk samferdsel. NOU 1975: 21.
Personbil, miljø og samfunn. NOU 1975: 39.
Postverket og bladutgiverne. NOU 1975: 45.
Om samferdselsstatistikken. NOU 1975: 56.

Sosialdepartementet:

Stønad til enslige forsørgere m.v. NOU 1975: 18.
Engangsstønad ved nedkomst og stønad til barnetilsyn. NOU 1975: 22.
Kreftfremkallende stoffer i yrkeslivet. NOU 1975: 33.
Funksjons- og ansvarsområde for avdelingssykepleiere og kontorassistenter. NOU 1975: 35.
Sosiale og helsemessige konsekvenser av petroleumsvirksomheten. NOU 1975: 38.
Bemanning og personelnormering ved kirurgiske og medisinske sykeposter. NOU 1975: 48.
Utvidelse av ferien med 2 uker for arbeidstakere over 60 år. NOU 1975: 60.
Legers og tannlegers rettigheter og plikter. NOU 1976: 1.

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner
Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 72,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger
Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 72,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner
Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 48,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter
Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser. Grunnlovforslag, Private lovforslag. Svar fra Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Sivilombudsmannens og Ombudsmannsnemndas innberetninger m.m.
Abonnement: kr. 18,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget
Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget
Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende
Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 20,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister
Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 12,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover
Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 12,— fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»
Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortingssesjonen.
Abonnementspris kr. 6,— pr. sesjon. Statinstitusjoner får listen fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement
kan tegnes hos Universitetsforlaget, Avdeling for offentlige publikasjoner, Stensberggt. 25, Oslo 1. Postgirokonto: 20 97 55.
Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Enkeltbestillinger
Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen eller i Universitetsforlaget. Prisen fastsettes da etter trykksakens sidetall.
Statsinstitusjoner bestiller i Statens trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.